

ut hereticorum cavillis responderemus, ostenderemusque rationem de ea quæ in nobis est fide. Concilium Constantiense, sessione octava, enumerans 45. errores Joannis Viclephi, hunc primo loco collocat, sub his verbis: Substantia panis materialis, & similiter substantia vini materialis, manet sine subjecto in eodem sacramento altaris, quem errorem cum aliis 44. una super omnes lata sententia Concilium damnat. Verum et si hoc sufficienter ostendat panem non manere, non tamen ostendit transubstantiari in corpus Christi, quod Lutherus negat, imitetur, dicens hanc transubstantiationem esse recens inventam, nec vetustiore quam trecentariam. Si de vocabulo solo est disidium, indigna profus res est, ut pro ea digladiemur, modo conveniat inter nos de re. Res autem est, panem non manere post consecrationem, ipsam converti in corpus Christi. Sive autem illam conversionem appellet transubstantiationem, sive transmutationem, sive conversionem, non multum curabo, dummodo fateatur panem non manere post consecrationem, illumque verum in corpus Christi. Horum primum jam ostendimus cum ex aliis, tum ex Concilii Constantiensis definitione. Alterum ostendere superest, panem scilicet verum in corpus Christi, idque non esse recens Theologorum scholasticorum inventum, nempe trecentarium, ut Lutherus ait. Pro qua re plurima sanctorum Patrum citabo testimonia, quæ omnia si bene consideres, Lector, videbis etiam adversus prædictam Berengarii & Occolampadii hæresim manifeste pugnare. Primum omnium profero Anselmum, virum quidem sanctitate, perinde ad doctrinam clarissimum, quem non potest Lutherus, ut solet, dicere trecentarium: & ex isto gradatim procedam ascendendo ad alios multo antiquiores, usque ad illos qui fuerunt Apostolorum temporibus vicini. Is ergo Anselmus in commentariis super Paulum, exponens illud ex prioris epistola ad Corinthios: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine*, hæc ait: Testamentum novum in Christi sanguine consequuti sumus, per quod ad novam hereditatem perveniamus, quia beneficium divini sanguis testis est. Unde & ad tuitionem corporis, & animæ nostræ sacramenta ejus percipimus, quia caro ejus pro salute nostri corporis est oblata: sanguis vero pro anima nostra effusus est, ut utraque nostri substantia hereditatem vite perennis accipere posset. Nec mirum, quod de pane & vino carnem & sanguinem suum fecit. Nam & in quolibet homine carnem & sanguinem de pane & vino facit, quia panis comestus mutatur in carnem, & vinum potatum vertitur in sanguinem, nempe per creatoris operationem. Hæc Anselmus. Haymo, vir etiam illustris inter Theologos, ante septingentos annos natus, in Commentariis super Paulum, exponens illud ex prioris epistola ad Corinthios, *Quoniam unus panis & unum corpus multi sumus*, hæc ait: Caro quam verbum Dei panis assumpsit in utero virginali in unitate suæ personæ, & panis qui consecratur in Ecclesia, unum corpus Christi sunt. Sicut enim illa caro corporis Christi est, ita iste panis transit in corpus Christi: nec sunt duo corpora, sed unum corpus. Divinitatis etenim plenitudo quæ fuit in illo, replet & istam partem, & ipsa divinitas verbi, quæ implet cælum, & terram, & omnia quæ in eis sunt, ipsa replet corpus Christi, quod à multis sacerdotibus per universum orbem sanctificatur, & facit unum corpus Christi esse: & sicut ille panis & sanguis in corpus Christi transeunt, ita omnes qui in Ecclesia digne comedunt illud, unum

corpus Christi sunt, sicut ipse dicit: (Joann. 6.) *Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum in me manet, & ego in eo.* Hæc Haymo. Theophylactus exponens illud Joannis: *Panis quem ego dabo, caro mea est, sic ait:* Attende autem quod panis qui à nobis in mysteriis manducatur, non est tantum figuratio quedam carnis Domini, sed ipsa caro Domini. Non enim dixit, Panis quem ego dabo, figura est carnis, sed caro mea est. Transformatur enim arcanis verbis panis ille per mysticam benedictionem, & accessionem sancti spiritus in carnem Domini. Et neminem conturbet quod credendus sit panis caro. Brenim & in carne ambulante domino, & ex pane alimoniam admittente, panis ille qui manducabatur, in corpus ejus mutabatur, & similis fidei sanctæ ejus carni, & in augmentum & sustentationem conferere, juxta humanum morem: Igitur & nunc panis in carnem Domini mutatur. Hæc Theophylactus. Quibus verbis nihil potest apertius dici. Nam dixit panem transformari in carnem, & iterum dicit mutari in carnem, vocans nempe transformationem, quod recentiores Theologi, dixerunt transubstantiationem. Idiodorus lib. 1. de Ecclesiasticis officii cap. 18. eadem sententiæ favet, sic dicens: Panis enim quem frangimus, corpus Christi est, qui dicit: *Ego sum panis vivus &c.* Vinum autem sanguis ejus est, & hoc est quod scripsum est: *Ego sum vitis vera.* Sed panis quia confirmat corpus, ideo corpus Christi nuncupatur, cum autem quia sanguinem operatur in carne, ideo ad sanguinem Christi refertur. Hæc autem duo sunt visibilia, sanctificata tamen per Spiritum Sanctum, in sacramentum divini corporis transeunt. Hæc Idiodorus. Qui satis aperte docet transubstantiationem, cum dicit panem & vinum transire in corpus Christi. Quod autem dixit quod credendus sit panis caro, eodem modo dixit quod superius exposuimus, quia scilicet panis vertitur in carnem, conservato scilicet in re postera, rei præcedentis vocabulo. Damascenus etiam lib. 4. de fide orthodoxa, cap. 14. hanc eandem sententiam, quamvis aliis verbis dixit, sic enim ait: Corpus enim secundum veritatem conjunctum est divinitati, quod ex sancta virgine corpus est: non quod ipsum corpus assumptum ex cælo descenderit, sed quod ipse panis & vinum transmutatur in corpus & sanguinem Dei. Si autem modum requiris quoniam pacto sit, fat sit tibi audire, quoniam per Spiritum Sanctum, quemadmodum ex sancta Dei parte seipso & in ipso Dominus carnem sustentavit. Et nihil amplius cognoscimus, quam quod verbum Dei verum est, & efficax, & omnipotens, modus autem inserutabilis. Neque est hoc etiam dictum promptum, quomodo naturaliter per comestionem panis, & vinum, & aqua per portionem in corpus & sanguinem comedentis, & bibentis transmutatur: & non sit aliud corpus, præter id quod prius erat ipsius. Sic & propositionis panis, vinumque & aqua per invocationem & adventum Spiritus Sancti supernaturaliter transmutatur in corpus & sanguinem Christi, & non sunt duo, sed unum & idem. Hucusque Damascenus. Vides hic terminatam transmutationem panis in corpus, & vini in sanguinem. Quod autem ad finem dixit: Et non sunt duo, sed unum & idem, ut non referre posses ad panem & corpus, quod illa scilicet non sunt duo, sed unum & idem, ut nihil tale intelligas, superius dicta manifestant. Superius namque dixerat corpus quod ex alimento nutritur, & in quod alimentum convertitur, non esse aliud

corpus præter id quod prius erat ipsius ante comestionem. Sic etiam panis in Eucharistia non in aliud corpus Christi convertitur, quam in id quod ante consecrationem prius habebat, ut scilicet non sint duo corpora, unum quod ante consecrationem, aliud in quod, facta consecratione, panis transmutatur. Hunc autem Damascenum non potest Lutherus dicere recentem, nisi forte talem se credit Lutherus, ut illi mille anni sint tamquam dies heferna quæ præterit: quum hic, teste Joanne Trithemio, fuit temporibus devotissimi Imperatoris Theodosii senioris, à quo ad nostrum hoc tempus mille centum anni & eo amplius elapsi sunt. Augustinus in lib. sententiarum Profperi huic sententiæ favet, sic dicens: Nos autem in specie panis & vini quam videmus, res invisibiles, id est carnem & sanguinem honoramus, nec similiter comprehendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus: eum fideliter fateamur ante consecrationem panem esse & vinum quod natura formavit, post consecrationem vero carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecravit. Hæc Augustinus. In quibus verbis aperte indicat panem terrenum non manere post factam consecrationem. Nam quo tempora sibi invicem opposita distinguit, in quibus diversas rerum condiciones esse ostendit, unum ante consecrationem, alterum post consecrationem. In primo tempore est solus panis sine corpore Christi, in altero solum dicit esse corpus Christi, & non panem. Ambrosius libro quarto de sacramentis, capite quarto, apertissime hanc docet sententiam, sic inquit: Meus panis est usitatus, sed panis iste panis est ante vera sacramentorum; ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur adstruamus, quomodo potest qui panis est, corpus esse Christi consecratione? Consecratio igitur quibus verbis est, & cuius sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia quæ dicuntur, laus Deo deferretur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Ubi invenitur ut conficiatur venerabile sacramentum, jam non suis sermonibus sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi? Nempe is quo facta sunt omnia. Jussit Dominus, & factum est cælum. Jussit Dominus, & facta est terra. Jussit Dominus, & facta sunt maria. Jussit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo quam operatorius sit sermo Christi? Si ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quæ non erant, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant, & in aliud commutentur? Hæc Ambrosius. Et cap. 5. ejusdem libri iterum ait: Antequam consecratur panis est, ubi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: *Accipite & edite ex eo omnes, hoc est corpus meum.* Et ante verba Christi calix est vini & aquæ plenus. Ubi verba Christi operata fuerint, ubi sanguis efficitur, qui plebem redemit. Ergo videte quantis generibus potens est sermo Christi universa convertere. Hactenus Ambrosius. Quibus verbis nihil manifestius potest desiderari. Nam dicit, ex pane fieri carnem Christi, & panem commutari & converti in corpus Christi. Quocirca autem ex una re fit alia, non manet illa prima ex qua posterior facta est. Ut gratia exempli: quando ex ligno fit ignis, non manet lignum illud ex quo ignis est factus. Et idem contingit in omni re, ex qua fit alia. Basilius Magnus in libello de ritu Missæ ab eo composito, eidem sententiæ favet, sic dicens: Rogamus te, Domine, ut veniat Spiritus

Sanctus tuus super nos, & super hæc proposita munera; & benedicat ea, sanctificetque, & faciat hunc eundem panem pretiosum corpus, & vinum pretiosum sanguinem Domini Salvatoris nostri Jesu Christi, qui effusus est pro mundi vita. Hæc Basilius. In quibus verbis illud annotare oportet, quod in verbis Ambrosii annotavimus. Gregorius Nissenus hujus Basili fratrem, in lib. de mystica vita Mosi, exponens rationem illius cibi manna in deserto dati patribus, sub cuius figura de Eucharistia disserit, sic ait: Is igitur mirabilis sine agricul-tura panis varietate qualitatibus ad suscipiendum habitudinem, virtutem suam commutat. Nam cum sit panis, ignorat labefieri, si in carnem vertitur, novit olus imitari. Quidquid denique assumentis conveniens, & expectum sit (in Apostolus vult) qui hanc nobis mensam præparavit, in id commutatur. Hæc ille. Quibus verbis ferebat aique iterum dicit panem verum in carnem. Eusebius Emyssenus, à beato Hieronymo in libro de viris illustribus valde laudatus in quodam sermone de cæna Domini, hæc ait: Magnitudinem cælestium merito cælestis confirmat auctoritas, quia caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Recedat ergo omne infidelitatis ambiguum: quandoquidem, qui datur est muneris, ipse est testis veritatis. Nam visibilis sacerdos visibiles creaturas in substantia sui corporis, & sanguinis sui verbi sui secreta potestatem convertit, dicens: *Accipite & bibite, hic est sanguis & corpus meum.* Ergo sicut ad initium præcipit dominus repente ex nihilo subsisterent excelsa cælorum, profunda fluctuum, vasta terrarum, pari potentia, in spiritalibus sacramentis, verbi præcepit virtus, & rei servit effectus. Hæc Eusebius. Quibus verbis, ut apertissime constat, nihil potest apertius dici. Cyprianus martyr in sermone de cæna Domini hæc ait: Panis iste quem Dominus discipulis porrigebat, non effugit, sed natura mutatus, omnipotentia verbi factus est caro, & sicut in persona Christi humanitas videbatur, & latebat divinitas, ita sacramento visibili ineffabiliter divina se infudit essentia, ut esset religiosi circa sacramenta devotio, & ad veritatem ejus corpus sacramenta sunt, syncerior pateret accessus usque ad participationem spiritus, non quod usque ad consubstantialitatem Christi, sed usque ad societatem germanissimam ejus, hæc unitas pervenisset. Hæc Cyprianus. Quibus verbis nihil potest dici apertius, cum dicat panem non effugit, sed natura mutatum esse, & omnipotentia verbi factum esse carnem. Hanc enim naturæ panis mutationem qua factus est caro, nos vocamus conversionem aut transubstantiationem. Cyprianus item, adhuc eandem sententiam iterum apertius docet, in sermone de unctione christiatis, sic dicens: Dedit itaque Dominus nocere in mensa, in qua ultimum cum Apostolis participavit convivium, propriis manibus panem & vinum: in cruce vero manibus militum corpus tradidit vulnerandum, ut in Apostolis secretis impressa sincera veritas, & vera sinceritas exponeret gentibus, quomodo vinum, & panis caro esset & sanguis, & quibus rationibus causæ effectibus convenirent, & diversa nomina vel species ad unam reducerentur essentiam, & significancia & significata eisdem vocabulis censerentur. Hæc Cyprianus. In quibus verbis non solum nobiscum sentit de conversione panis in corpus, & vini in sanguinem Christi, sed etiam respondet iis quæ adversarii nostri nobis in hac parte objicere solent. Nam dicit unam tantum esse sub-

30 corpus Domini sepevit, prafigurans corpus Domini acceptus, tam mundam mentem debere habere, quam novam. Quod si prater hac scriptura testimonia, aliqua etiam sanctorum patrum quis desideret, quod ea clarior rem forte explicent, quam ut Lutherus possit eludere, ea jam nunc subjicimus. Augustinus in epistola ad Julianum comitem sic ait: „Ab his pietas Domini nostri Jesu Christi nos liberet, & seipsum edendum tribuat, qui dixit: *Ego sum panis vivus, qui de caelo descendi. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam aeternam in seipso. Sed unusquisque antequam corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi accipiat, seipsum probet: & secundum Apostoli praecipuum, sic de pane illo edat, & de calice bibat: quia qui indigne manducat corpus & sanguinem Domini, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Quando enim eum accipere debemus, antea ad confessionem & penitentiam recurere debemus, & omnes actus nostros curiosius discutere, & peccata obnoxia, si in nobis senserimus, cito festinemus per confessionem & veram penitentiam ablucere, ne cum Iuda proditore diabolum in terra nos celantes, peramus. Hae Augustinus. Quibus verbis nihil potest apertius dici ad Lutheri temeritatem convincendam. Isichius etiam (Joanne Trichemio auctore) Gregorii Nazianzeni quondam auditor, super 26. Levitici exponens, illud: *Custodite sabbatam meam, & parate sanctuarium meum, sic ait: „Propter quod sanctuarium eius paravimus, ut nec corpus nostrum polluamus, nec ad corpus Christi, in quo est omnis sanctificatio (in ipso enim omnis plenitudo inhabitat divinitatis) sine subtili dijudicatione nostri temere accedamus, sed prius nosmetipsos probemus, & imitantes ejus, qui dixit: *Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Promini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini. Et ait autem seipsum homo, & sic de pane illo comedit, & de calice bibit.* Qualem probationem dicit? Id est, ut in corde mundo atque conscientia, & penitentiam eorum que olim deliquit, intendenti, participetur sanctis ad ablutioem peccatorum suorum. Hae Isichius, qui nostram, id est, catholicam aperitissime confirmat sententiam. Gregorius Nissenus, frater Basilii Magni, in lib. de mystica vita Moisi, huic sententiae subscribit, ita inquit: „Illud vero praetermittendum nullo pacto est, quod posteaquam mare transierunt, posteaquam amaritudo aquarum sitienti, virtute ligni in dulcedinem conversa est, posteaquam delitiose apud fontes & palmas fuerunt, postea denique quam ex lapide biberunt, tunc quae ab Aegypto viatica & cibos sibi assumpserunt, penitus eos detecerunt, tunc omni nutrimento quod ab Aegypto ferebant, absumpto, desuper sibi defluit cibus varius simul & simplex. Simplex visu, atque unicus. Qualiter varius? Ad singulorum cupiditates se verrens. Quid igitur hic dicimus? Quod oporteat videlicet fide, baptisate, labore, omni virtute, omni Evangelica doctrina mundos paratque animos nostros facere, ita ut omnino alienigeni mores, & Aegyptiaca vicia, viriorum, scilicet omnium turba, nos deficiat, & demum depurato defecatoque animo caelestem cibum esse suscipientem, quem nulla nobis ratio agriculturae artibus produxit, sed panis est, absque semine, absque aratione, absque alio humano opere nobis paratus. Hactenus Gregorius ille. Beatus Hieronymus, in Commentariis super epistolam ad Titum, declarans Episcopi virtutes, ita scribit: „Si autem laicis imperatur, ut propter orationem*

abstineant se ab uxorem coito, quid de Episcopo sentiendum est, qui quotidie pro suis populique peccatis illibatas Deo oblatorum est victimas? Relegamus Regum libros, & inveniemus facerdotem Abimelech de panibus propositionis noluisse prius dare David, & pueris ejus, nisi interrogasset utrum mundi essent pueri, a muliere, non utique aliena, sed conjugis. Et nisi eos audisset ab heri & audierat, vacasse ab opere conjugali, nequaquam panes, quos prius negaverat, concessisset. Tantum autem interest inter propositionis panes, & corpus Christi, quantum inter umbram & corpora, inter imaginem & veritatem, inter exemplaria futurorum, & ea ipsa quae per exemplaria prafigurabantur. Quomodo itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia, lucris, hospitalitas quoque & benignitas praecipue esse debent in Episcopo, & inter cunctos laicos eminentia; sic & castitas propria, & (ut ita dixerim) pudicitia sacerdotalis, ut non solum ab opere se immundo abstinere, sed etiam a jactu oculi, & a conversationis errore, mens Christi corpus consecrata sit libera. Hae Hieronymus, qui tamen nihil de fide commemorata, sed hanc praesupponens, vitiorum abstinentiam praecipit, & non qualemcumque, sed omnino exactam. Cyprianus item martyr beatissimus, cuius doctrina cum sanctitate cerat, in sermone quinto de lapsis, adversus hanc insaniam Lutheri assertionem strenue pugnat, dicens: „Emerit enim, fratres dilectissimi, novum genus eladis. Quasi parum persecutionis procella servitum accessit ad cumulatum sub misericordiae titulo malum fallens, & blanda perniciosis. Contra Evangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem, temeritate quorundam laxatur in causis, communicatio, irrita & falsa pax, periculosa, danibus, & nihil accipientibus profutura. Non querunt sanitatis penitentiam, nec veram de satisfactione medicinam. Penitentia de peccatoribus exclusa est: gravissimi extremique delicti memoria sublati est. Operantur mortem vulnera, & plaga lethalis alicis & profundis visceribus infixi, dissimulato dolore conteguntur. A diaboli aris revententes, ad sanctum Domini fordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc pene ruptantes, exhalantibus nunc etiam scelus suum faucibus, & contagia sanesta redolentibus, Domini corpus invadunt, quomodo occurrit scriptura divina, & clamat, & dicit: *Omnis mundus manducabit carnem, & anima quaecumque manducaverit, ex carne salutaris sacrificii, quod est Domini, & immunita ejus super ipsum, & percipit anima illa de populo suo* (1. Cor. 11.) Apostolus item testatur, & dicit: *Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum; non potestis mensam Domini communicare, & mensam demoniorum.* Idem contumacibus & perveracibus comminatur, & denunciat, dicens, (Ibidem.) *Quicumque ederit panem aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis, & sanguinis Domini.* Spreis his omnibus atque contemptis, vis inferitur corpori ejus & sanguini ejus: plus modo in Dominum manibus, atque ore delinquent, quam cum Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante exomologesin factam criminis, ante purgaram conscientiam sacrificio & manu sacerdotis, ante offensam placatam indignantis Domini, & minantis, pacem purtant esse, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non est pax illa, sed bellum. Neque Ecclesiae jungitur, qui ab Evangelio separatur. Quod injuriam beneficium vocant? Quid impietatem vocabulo pietatis appellant? Quid

„Quid eis qui flere jugiter, & rogare Dominum suum debent, intercepta poenitentiae lamentatione communitate se simulant? Hae sunt hujusmodi lapsi, quod gaudio frugibus, quod turbidum sydus arboribus, quod armentis pestilens vastitas, quod navigis saeva tempestas, Solatia aeternae spei adiungunt, arborem a radice subvertunt, sermone morbo ad lethale contagium serpunt, navem in scopulis, ne in portum perveniat, illidunt. Non concedit pacem facilitas ista, sed tollit: nec communicationem tribuit, sed impedit ad salutem. Hactenus Cyprianus. Ex quo clare perspici, lector, jam alias fuisse, qui hanc Lutheri dementiam tutati sint, quos tam acriter beatus Cyprianus infestatur, nec minus facturus nunc, si superes esset adversus Lutherum. Denique ut jam finem negotio imponamus, Ecclesiastica dogmata etiam Luthero in hac parte repugnant. Nam inter Ecclesiastica dogmata per beatum Augustinum, aut per Gennadium in unum volumen collecta. 53. loco tale dogma locatur: Quotidie Eucharistiae communionem percipere, nec laudo, nec reprehendo. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum suadeo & hortor, si tamen mens in affectu peccandi non sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Eucharistiae percipione, quam purificari: & ideo quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cetero voluntatem, & communicatur satisfaciatur lacrymis & orationibus, & confidens de Domini miseratione, qui peccata pie confessionis donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. Sed hoc de illo dico quem capitalia & mortalia peccata non gravant. Nam quem mortalia crimina post baptismum commissa premunt, hortor prius publica poenitentia satisfacere, & ita sacerdotis iudicio reconciliatum communioni sociari, si vult non ad iudicium & condemnationem sui Eucharistiam percipere. Sed & secreta satisfactione solvi mortalia crimina non negamus, sed mutato prius saeculari habitu, & confessio religionis studio per vitae correctionem, & jugi inmo perpetuo luctu miserante Deo, ita dumtaxat, ut contraria pro his quae poenitentia agat, & Eucharistiam omnibus dominicis diebus supplex & submissis usque ad mortem percipiat. Hucusque Ecclesiasticum dogma: cui cum Lutherus repugnet, toti Ecclesiae, cuius esse dignoscitur, repugnare vincitur, atque ideo merito haereticus censetur, & ut talis evitatur. Rejeto ergo venenoso Lutheri dogmate, salutariter Ecclesiae traditionibus assentientes, fateamur ei qui non indigne velit hoc sacramentum percipere, contritionem & confessionem esse necessariam. Recepto tamen ablutioem sacramento qui accedunt, cognoscetes quam magnus sit isquem suscepturi sunt, dicere eos oportet illud Luc. cap. 7. *Seroi immites sumus: quod facere debuimus fecimus.* Post quae omnia orare oportet Deum a quo sancta desideria, recta consilia, & iusta sunt opera, ut ipse sibi in anima nostra dignum praeparat habitaculum, sine quo nos nihil valitum facere possumus. Sed quia ex conscientia Cajetani & affirmatione ejusdem, multi illam tueri volebant, & opere juxta illius doctrinam exercebant sanctissimam Eucharistiam, sine sacramentali confessione praviam recipere audentes, ideo Ecclesiae hanc tam pernicioso morbo occurrentes volens, in Concilio Tridentino sub Julio tertio sessione 3. cap. 7. sequens statuit Decretum. Si non deest ad sacras ullas functiones quempiam accedere nisi sancte, certe me magis sanctitas & divinitas caelestis hujus sacramenti viro Christiano comperta est, eo diligentius caveere

ille debet, ne absque magna reverentia & sanctitate ad id percipiendum accedat, praesertim cum illa plena formidinis verba apud Apostolum legimus: (1. Cor. 11.) *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus domini.* Quare communicare volenti, revocandum est in memoriam, ejus praecipuum (ibidem) *Probet autem seipsum homo: Ecclesiastica autem consuetudo declarat, eam probationem necessariam esse, ut nullus sibi conscius mortalis peccati quantumvis sibi contritus videatur, absque praemis sacramentali confessione, ad sacram Eucharistiam accedere debeat, quod a Christianis omnibus etiam ab his sacerdotibus quibus ex officio incumbit celebrare, haec sancta Synodus perpetuo servandum esse decrevit, modo non desit illis copia confessionis. Quod si necessitate urgente sacerdos absque praviam confessione celebraverit, quamprimum confiteatur. Post hanc doctrinam datam a Concilio Tridentino, ne quis contra illam temere sentire aut docere audeat, contra hujusmodi temerarios audentes canonem latae sententiae protulit qui undecimo loco collocatus, haec verba retinet: Si quis dixerit solam fidem esse sufficientem reparationem ad sumendum sanctissimum Eucharistiae Sacramentum, anathema sit. Et ne tantum sacramentum indignè atque ideo in mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessionis, necessario praemittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, predicare, vel pertinaciter asserere, seu etiam publice disputando defendere praesumpserit, eo ipso excommunicatus existat. Hactenus concilium Tridentinum. Ex quibus verbis constat utrumque errorem superius enarratum Lutheri videlicet & Cajetani, esse aperte damnatum. Sed contra Cajetani sententiam id potissimum annotare oportet in verbis Concilii quod non dixit, se statueri novum praecipuum, sed solum declarare id quod re ipsa erat necessarium. Adversus hanc haeresim scribit dominus Episcopus Rossensis in eo opere quod adversus omnes Lutheri errores addidit, cui rei articulum sui operis quintumdecimum tribuit: a quo praeter illam quam proxime citavi Cypriani auctoritatem, nihil mutatus sum; reliqua autem sanctorum virorum testimonia, quo rem amplius locupletarem, ex nostro labore contulimus. Quod ideo te lector admonui, ut etiam si hanc nostram epitomen legeris, non ideo ab illius lectione abstinendum putes, quod illic multa quae te docere possint reperies. Undecima de hoc sacramento haeresis est, asserens eos qui aliquibus peccatis fuerint obvoluti, etiam si ad mensam dominicam accedant, & a sacerdote consecratum panem recipiant, non recipere corpus domini. Huius haeresis nullum unquam potui reperire auctorem quamquam reperio illi non defuisse patronum. Nam Petrus Lombardus, qui vulgo Magister sententiarum dicitur est, in quarto libro suarum Sententiarum, distinctione nona, postquam recensuit quorundam sanctorum testimonia quae huic errori in speciem favere videntur, haec verba subjungit: Hae verba & alia hujusmodi ubi de spiritali manducatione agitur, quidam obtuso corde legentes, erroris caligine involuti sunt, adeo ut praesumpserint dicere corpus & sanguinem Christi a bonis tantum sumi, & non a malis. Hae Petrus Lombardus. Ex quibus verbis patet fuisse olim aliquos qui hunc errorem tuerentur. Nec tamen aliquis ex his omnibus qui super Magister*

tur illud Salomonis: (*Prov. 9.*) *Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem, immolavit victimas suas, miscuit vinum, proposuit mensam suam, misit ancillas suas ut vocarent ad arcem, & ad mania civitatis. Si quis est parvulus, veniat ad me. Et insipientibus locuta est: Venite comedite panem meum, & bibite vinum quod miscui vobis.* Post Concilium Carthagenense Sexta generalis synodus in speciali contra ipsos Armenos canone 32. per sequentia verba definiit. Quoniam novimus in Armenorum regione vinum tantum in sacra mensa offerri, aquam illi non miscentes qui incrementum sacrificium peragunt, prætextentes Ecclesie doctorem Joannem Chryostomum in interpretatione Matthæi hoc asserentem. Ut jam nunc ab ignorantia liberentur, illius patris mentem orthodoxe aperimus. Cum enim antiquam Hydroparastarum hæresim, qui pro vino solum aquam in sacrificio usi sunt, subverteret, illam orationem composuit, in qua aquæ in sacrificio missæ adjunctionem amovere illi existimant, cum tamen non doceat sanctus per solum vinum oblationem fieri, quandoquidem & suæ Ecclesie ubi est illi pastoralis administratio tradita, aquam vino miscendam tradidit, quando incrementum peragi sacrificium oportet, ex pretioso & honorando nostri redemptoris sanguine & aquæ contemperationem attendens, quæ in totius mundi vivificationem effusa est, & peccatorum redemptionem. Et in omni etiam Ecclesia ubi spiritalia luminaria resuscitantur, hic ordo divinitus traditus servatur. Nam & Jacobus domini nostri Jesu Christi secundum carnem frater, & Basilius Cæsariensis Archiepiscopus, cujus gloria omnem terrarum orbem pervasit, mystico nobis in scripto tradito sacrificio, ita peragendum in sacro mysterio ex aqua & vino sacrum poculum ediderunt. Et qui Carthagine convenerunt sancti Patres ita aperte tradiderunt. Si quis ergo Episcopus vel presbyter non secundum traditum ab Apostolis ordinem facit, deponatur ut imperfecte ac simpliciter mysterium enuntians, & quæ tradita sunt innovans. Hæcenus sexta Synodus. Denique Concilium Florentinum sub Eugenio quarto celebratum in definitione fidei Armenis data, loquens de sanctissimo Eucharistia sacramento, hæc ait. Tertium est Eucharistia sacramento, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite, cui ante consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Aqua autem ideo admiscetur, quoniam juxta testimonia sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesie, pridem in disputatione exhibitæ, creditur ipsum dominum in vino aqua permixta hoc instituisse sacramentum. Deinde, quia hoc convenit dominicæ passionis representationi. Hæc Concilium Florentinum. Ex his ergo omnibus constat adversus schismaticos Græcos & Armenos, aquam vino in calicis consecratione esse miscendam.

Octava hæresis est, non substantiam sacramenti, sed ejus virtutem & efficaciam oppugnans: quæ asserit hunc sacratissimum cibum nec prodesse quicquam, nec etiam lædere. Hujus hæresis magistri atque auctores fuerunt Messaliani, qui & *euchite*, id est orantes, vel *enthusiasta*, id est afflati aut divini appellantur, quorum historiam jam supra narravimus. Hanc eandem tutantur hæresim Armeni, ut eis impingit Guido Carmelita, dicens hunc esse illorum vigesimumtertium errorem. Verum hi à Messalianis in hoc dividuntur, quod Messaliani asserunt nihil prodesse, aut lædere. Armeni autem dicunt soli corporis saluti prodesse. Concordi tamen sententia hi omnes asserunt nihil prodesse animæ. Quibus merito dici possit

id quod per Malachiam Prophetam Dominus ait cap. 1. *At vos o sacerdotes qui despicitis nomen meum, & dicitis, in quo despreciamus nomen tuum? Offeris super altare meum panem pollutum, & dicitis, in quo polluimus te? In eo quod dicitis, mensa domini despecta est. Hæc ibi. Nonne despectam facit mensam domini, qui dicit eam nullo usui esse? Hæc autem assertio manifeste hæresicos convincitur per ea quæ Joan. 6. à Christo dicta sunt in hujus sacramenti approbationem & laudem, in quibus non semel hujus præstantissimi sacramenti virtus ostenditur. *Qui manducat (inquit Christus) carnem meam, & bibit sanguinem meum, habet vitam æternam.* Nonne satis prodesse tibi videtur quod manducatur vitam præstat æternam? Quod si hæc ad futurum referas, ut scilicet intelligatur eum qui manducaverit, in posterum habituram vitam æternam, tunc vero cum primum manducatur, nihil conferre: etiam hoc dicto fateris Eucharistiam aliquid commodi adferre suscipienti. Nam etsi sola futurorum spes non beet hominem, non est tamen dubitandum multo feliciorum esse eum qui sperat (etiam si nihil habeat) quam qui desperat. Nam qui sperat, initium quoddam possessionis habet: quo fit, ut in ipsa rei privatione eum alat spes. Sic enim ait beatus Joannes 1. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est.* Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut ille sanctus est. Magnum ergo commodum Eucharistiam adferre fateris, cum admittas ex ejus manducatione jus nos quoddam acquirere ad vitam æternam post mortem possidendam. Præterea tale jus ad habendam in posterum beatitudinem, nullus expertus gratiæ habere potest. Nam quavis beatitudo fit donum Dei, ut Apostolus ait (*Rom. 6.*) *gratia Dei vita æterna*, vel ut alia translatio ait, donum Dei vita æterna: hanc tamen gratiam nunquam de plenitudine Christi recipimus nisi pro alia gratia qua hic nos prius justificari oportet, ut in eam veniamus indulgentiam quæ dicitur: *Ibunt iusti in vitam æternam.* Necessarium est ergo, eum qui digne suscipit hoc sacramentum, si in posterum hac de causa habiturus est gloriam, suscipere etiam in presenti gratiam. Verum quo res fit aperitur, alia quæ sequuntur Christi verba referamus: quoniam illa expressius nostrum propositum confirmant: (*Joan. 1.*) *Qui manducat (inquit) meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Et ut beatus Joannes in quadam epistola ait: *Omnis qui in eo manet, non peccat:* colligitur hinc manifeste, hoc Christi corpus manducatum, omnem prorsus peccati culpam à nobis abigere, quod non parvum emolumentum est. Numquam etiam aliquis in Deo manet, aut Deus in illo speciali existentia, nisi per charitatem. *Qui manet (inquit Joannes 1. 4.) in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Si ergo qui manducat carnem Christi, & bibit ejus sanguinem, in illo manet: ergo in charitate & dilectione manet. Nam si non diligeret, non maneret in illo, quoniam ut beatus Joannes 1. 5. ait: *Qui non diligit, manet in morte.* Qua de causa Christus nos alibi monebat in dilectione sua manere, ut fructum aliquem adferre possemus, quo fit, ut qui hoc sacramentum recipit, charitatem etiam recipiat, per quam in Deo maneat. Ut autem Christus hoc propositum magis confirmaret, tertio eandem sententiam repetit, dicens: (*Joan. 6.*) *Sicut misit me vivens pater, & ego vivo propter patrem: & qui manducat me, & ipse vivet propter me.* Vivens pater misit filium, quia voluntate patris incarnatus est, vivit propter patrem in quantum Deus, non quod ipse in se non ha-*

haberet vitam, sed quia non à se, sed à patre nascens, habuit vitam nascendo, à quo habuit divinitatem generatus. Vivit etiam propter patrem in quantum homo, quia voluntate patris factus homo, corpus quod assumpsit, vivificavit. Ait ergo: *Sicut misit me vivens pater, & ego vivo propter patrem: & qui manducat me, vivet propter me, id est, quemadmodum homo factus sum patris voluntate, & homo factus vivo, corpusque meum vitam repleo: sic qui carnem meam manducat, propter me vivet: quoniam carnem meam habet, quæ vivificatrix est propter inhabitantem in ea divinitatem.* Bece ergo manifesta Christi verba, quibus sæpe testatur magnam utilitatem manducantibus hoc sacramentum successuram, nempe vitam æternam. Rursus, ipsum rei vocabulum hoc indicat. Vocatur enim Eucharistia, quod latine dicitur bona gratia, inditio ab effectu vocabulo, quod magnam gratiam summentibus conferat. Deinde cum in hoc sacramento recipiatur non solum corpus aut humanitas Christi, sed ipsa divitas humanitati conjuncta: quis credit Deum aliquem inhabitare, cui non magna dona concedat? Quapropter beatus Bernardus hoc sacramentum cæteris præferens, ait: *In hoc sacramento non solum gratia, sed ille à quo est, omnis gratia sumitur.* Quibus verbis expressis magis, esse recipere ipsum totius gratiæ fontem, quod in aliis sacramentis non fit corporaliter fit, quoniam recipere gratiam quam omnia sacramenta præstant. Magnam ergo gratiam sacramentum Eucharistia præstat, pro qua in futuro donat vitam æternam. Ex quibus alia multa oriuntur, ut sancti testantur, quorum unum aut alterum solum citabo. Cyrillus lib. 4. super Joannem cap. 17. sic ait: *Pias quaslo cogitationes suscipias, studiose sanctæ, quæ vivas, & benedictione participes, quæ (michi crede) de illo non solum, verumetiam morbos omnes deponit. Sedat enim, quum in nobis manet Christus, sævientem membrorum nostrorum legem, pietatem corroborat, perturbationes animi extinguit, nec in quibus sumus peccatis considerat, sed ægrotos curat, collicos redintegrat, & sicut bonus pastor, qui animam suam pro ovibus suis posuit, ab omni nos erigit casu.* Hæc Cyrillus. Quod autem dixit, nec in quibus sumus peccatis considerat, propter peccata venialia dixit, de quibus dicitur: (*Psal. 24.*) *Septies in die cadit iustus.* Et propter peccata quæ nos latent, de quibus etiam alibi dicitur: (*Psal. 8.*) *Ab oculis meis munda me domine.* Hoc autem ex præcedentibus quæ in eisdem lib. cap. eodem referri potest. Beatus Chryostomus homilia 45. super Joannem de hoc sanguine in sacramento nobis exhibito ita ait: *Hic sanguis effusus universum, abluit orbem terrarum, de quo multa Paulus ad Hebræos prolecutus est. Hic sanguis abditæ & sanctæ sanctorum purgabat. Quod si ejus figura tantam habuit vim in templo Hebræorum, & in media Ægypto limitibus aspersus, longe magis veritas. Hic sanguis aureum realte significavit. Sine hoc princeps sacerdotum in penetralia ingredi non audebat. Hic sanguis sacerdotis faciebat, hic sanguis in figura peccata purgabat, in qua si tantam habuit vim, si umbram ita mors horruit, quantumpe quæso ipsam formidabit veritatem? Hic nostrum animarum salus est, hoc lavatur anima, hoc ornatur, hoc incenditur. Hic igne clariorem nostram mentem reddit, & auro splendidiorem. Hujus sanguinis effusio cæclum pervium fecit. Admiranda facta, ne Ecclesie mysteria, admirabile faciarum. Ex paradiso fons fecaturus, à quo sensibiles fluvii emanarent. A*

Tom. I.

mensa hac prodiit fons qui fluvios spirituales diffundit. Juxta hunc fontem non steriles salices germinant, sed quercus cæclum ipsum attingentes, quæ fructus remissivos & solidos semper producunt. Si quis restat, ad hunc fontem se conferat, & recreabitur. Mundat squalorem & fordes: æstus miigat, non solares, sed quos ignitæ sagittæ imprimunt. Etenim ortum suum, superne habet, inde radicem unde irrigatur. Multi hujus fons rivi quos paracletus diffundit, & filius arbiter est, neque vidente aut ligone viam facit, sed animos nostros aperit. Hic fons lucis, diffundens radios veritatis, hic supernæ adstiterunt virtutes, fluctuum ejus pulchritudinem insipientes. Nam manifestus quam nos illæ propositorum virtutum & fulgorem inaccessibilem intuentur. Hincque Chryostomus, quem iam prolixè citavi, ut videant hi hæretici, aut qui eos potius sequuntur quantum hæc sanctus huic præstantissimo sacramento tribuerit, qui cum multa elegantissimeque dixerit, nec tamen rem absolvit, quoniam id quod laudabat, majus re vera est omni laude. Post testimonium horum sanctorum virorum, ut firmiorem & certiorum nostram sententiam efficiamus, operæpretium erit Ecclesie definitionem proferre. Concilium Florentinum sub Eugenio quarto celebratum in definitione fidei Armenis data de sacramento Eucharistia differens, hæc ait: *Hujus sacramenti effectus, quem in anima operatur digne summentis, est adunatio hominis ad Christum.* Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est quod per hoc sacramentum in summentibus digne gratia augeatur, omnemque effectum, quem materialis cibus & potus, quod ad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando, sacramentum hoc & quoad viam operatur spirituales. In quo (ut inquit Urbanus Papa) gratiam Salvatoris nostri memoriam recentemus, à malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum, & gratiarum proficimus incrementum. Hæc Concilium Florentinum. Eidem sententia subscribit Concilium Tridentinum sub Julio tertio celebratum sessione 3. cap. 2. sic inquit: *Ergo Salvatore nostro disciturus ex hoc mando ad patrem, sacramentum hoc instituit, in quo divitias divini sui erga homines amoris velut effudit, memoriam faciens mirabilium suorum, & in illius sumptione colere nos sui memoriam præcipit, suamque annuntiare mortem, donec ipse ad iudicandum mundum veniat. Sumi autem voluit sacramentum hoc tamquam spiritalem animarum cibum quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dicit: (*Joan. 6.*) *Qui manducat me & ipse vivet propter me, & tamquam antidotum quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præservemur. Pignus præterea id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeoque symbolum unitus illius corporis, cujus ipse caput exiit. Cuique nos tamquam membra arctissima fidei, spei & charitatis connexionem affricos esse voluit, ut id ipsum omnes diceremus, neque essent in nobis schismata. Et post datam hanc definitionem ne quis contra eam sentire audeat, canonem quoniam latam sententiam contra peritios continentem protulit, cujus hæc sunt verba: Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistia esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire, anathema sit. Hæcenus Concilium Tridentinum.* Nona hæresis, quæ etiam sacramenti efficaci virtuti repugnat: nam asserit hoc præstantissimum sacramentum,*

Ff

in

in die cenæ domini, feria scilicet quinta majoris hebdomadæ consecratum, esse majoris virtutis, quam alio quolibet die consecratum. Hujus erroris duces fuerunt Græci, ut testatur Guido Carmelita: qui illorum errores recensens, hunc decimo octavo loco collocat, dicitque eos hac occasione nulla alia die anni quam die cenæ consecrare, consecratumque illo die sacramentum per totum annum conservare, ut inde infirmis ministraretur. Hos Græcos secuti sunt Vvaldenses. Sic enim idem Guido illis impingit, qui hunc aut esse nonum illorum errorem, nescio tamen quos auctores secutus, quom apud nullum alium ex his qui illorum errores enumerant, invenio ullam de hac re factam mentionem. Æneas Sylvius libro de origine Bohemorum cap. 35. recensens Vvaldentium errores, nihil tale eos dixisse memorat, alios tamen plures recenset, quorum numquam meminit Guido. Quapropter ut in aliis, ita etiam hoc valde miror istius hominis, nec scire unquam potui ad cuius exemplar hos errores depinxerit. Hic error manifesta est insania: quom non tempore verum panem Christi proferentes, vere consecramus corpus Christi, quocumque die id fiat. Non enim sacramentum ex tempore pendet, sed ex materia & forma, pane scilicet, & Christi verbis debita intentione prolatis. Christus enim dicens Apostolis suis: (Luc. 22.) *Hoc facite in meam commemorationem*, non dixit ut hac sola die quæ per annum volumina obvenisset, hoc sacramentum consecraret. Nihil tale dixit, nullam eis temporis legem præscripsit, sed absolute ait: *Hoc facite in meam commemorationem*. Et Beatus Paulus Corinthios edocens, (1. Cor. 11.) ait se radere illis quod a domino acceperat. Quale autem sit illud, inter alia subiungit: *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem domini bibetis mortem domini annuntiabitis donec veniat*. Non dixit, in die anniversaria cenæ dominicæ, sed ait: *quotiescumque*. Si quocumque die, quacumque hora verba Christi debita intentione super panem proferantur, vere conficiatur corpus Christi: qui ergo sit ut in die cenæ domini consecratum, majorem virtutem hoc sacramentum habeat, quam alio quocumque die? Si idem corpus est sub illis panis speciebus quocumque die consecratur: ergo quantum ad sacramentum spectat, eadem erit operatio. In operationibus siquidem naturalibus hoc evenit, ut causa invariata, subiectoque manente uniformi, idem semper sequatur effectus. In liberis autem actionibus qualis est ista, variatio actionis à sola voluntatis mutatione oritur. At Deus hujus sacramenti vim & virtutem nobis exprimens, absolute dixit: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo*. Non dixit, qui manducat me hoc aut illo die, in me manet: sed absolute dicens, qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem: immediate subiunxit, in me manet, & ego in eo. Quod si dierum discrimen statuere voluisset, addidisset certe: Qui autem manducaverit carnem meam hoc die plus ex me habebit, aut plus gratiæ recipiet, quam alio quolibet die. Verum cum nil tale admooverit, quid fabulantur insani Græci? Sed non est mirandum; quia hic est Græcorum genius, ut numquam nugari desinant, semper in anilibus tabulis fingendis operam consumant. B. namque Cyrillus in lib. 6. adversus Julian. apostatam refert Solonem hoc convicio fuisse à quodam Ægyptio affectum: Vos Græci quando à pueritia aut infania didicistis? usque adeo eos pueros ac vanos existimavit.

Decimus error est circa præparationem animi ad hujus sacramenti receptionem, asserens hanc præparationem

non oportere fieri per peccatorum suorum discussionem, & eorumdem confessionem: nec ullam penitentiam requiri, sed solam fidem, qua scilicet credant & confidant se gratiam ibi consecuturos. Hujus tam pestiferi erroris auctor factus est Martinus Lutherus, neminem in hac re ducem sui erroris habens: quod raro contigit ei. Nulla enim est assertio ejus ex his venenosus per Germaniam ab eo diffusis, quæ alium non habuerit auctorem ab Ecclesia (ut nunc Lutherus est) rejectum, præter hanc quam modo pertractavimus, aut forte alteram quam cum sua damnatione Lutherus invenit. Quamquam & hanc etiam ex auctoritate Cypriani inferius citanda patebit fuisse olim, nec tamen impune, sicut eam nunc Lutherus docet. Ut autem clarius insana Lutheri mens pateat, ejus verba subiungam, quæ talia sunt. Magnus error est eorum qui accedunt ad sacramentum Eucharistiæ, huic innixi, quod sint confesi, quod non sint sibi conscius alicujus peccati mortalis, quod præmerint orationes suas, & preparatoria: omnes illi iudicium sibi manducant & bibunt. Sed si credant & confidant se gratiam ibi consecuturos, hæc sola fides faci eos puros & dignos. Hæc Lutherus. Hunc eundem errorem aliqua ex parte docet Thomas de Vio cardinalis vulgo nominatus Cajetanus. Hic enim docet, non esse necessarium ex jure divino, ut qui peccati mortalis sibi conscius est, se per sacramentalem confessionem præparet ad Eucharistiæ suscipiendam: sed tantum hoc dicit esse necessarium ex determinatione Ecclesiæ semel in anno, quando videlicet in Paschate oportet recipere Eucharistiæ, alio autem tempore dicit satis esse cordis contritionem. Ut autem verbis meis integra præferatur fides, verba illius citabo, quæ ille refert in sua summa de peccatis, in titulo De confessione, sic inquit: Tempus autem necessitatis respectu actualis confessionis nescio aliud quam tempus periculi mortis ex divino jure, & semel in anno ex determinatione Ecclesiæ. Ad ministrandum autem sacramenta sine novo peccato mortali, eademque suscipienda, & alia ejusmodi, quæ mundam exigunt conscientiam, contritionem sufficere constat. Hæc Cajetanus qui non solum ea quæ diximus docet, sed in dubiata & manifesta esse asserit. Ut autem ostendamus hanc assertionem esse hæreticam, considerare prius oportet quid & quale hoc sacramentum sit. Nonne cibis? Certe credo hoc non inficiabitur Lutherus, qui non adeo insanit ut cum Oecolampadio neget veritatem corporis & sanguinis Christi. Quamquam sic insanire optaverit, anxieque modum quaerit quo id faceret, ut ipsomet testatur in quadam epistola ad Argentinenses de hac re missa, quam fateor me non legisse, præter quoddam ejus fragmentum quod Dominus Episcopus Rossensis citat in penultimo capite totius operis de veritate corporis & sanguinis adversus Oecolampadium. Rossensi autem, quam ob ejus vitæ candorem maxime fidam quod talia non imponeret Lutherus: verba quæ ille ex Luthero citat, hic inserere decrevi. Hoc (inquit Lutherus) diffiteri non possum, nec volo, quod si Carolistadius, aut alius quisquam ante quinquennium mihi persuadere potuisset in sacramento præter panem & vinum esse nihil, ille magno beneficio me sibi devinctum reddidisset. Gravibus enim curis anxius in hac excutienda materia multum defudabam, omnibus nervis extentis me extricare & expedire conatus sum, quom probe perspiciebam, hac re papatu cum primis me valde incommodare posse. Hæc Lutherus. Attende obsecro Lector quo spiritu Lutherus ducatur, qua intentione sacramentorum mysteria perscrutetur,

ut scilicet papatu incommodaret. Qui alteri nocere cupit, is certe non habet spiritum Dei. At qui spiritu Dei caret, quo spiritu penetrabit adyta sacramentorum, & mysteriorum divinarum? Suis? nequaquam: quam illa jam mysteria esse desissent, si nos spiritus investigare ac intime perscrutari ea valerent. Sed jam ad cœptum prius negotium revocemus orationem. Lutherus ergo fatetur in Eucharistia esse verum corpus & verum sanguinem Christi, admittitque hanc sacratissimam Eucharistiæ cibum esse, nec tamen solum corporis, quin potius animæ, quo eam nutriat, impinguetque. Nam hæc occasione Paulus Corinthios non sine stomacho reprehendit, quod nullum hujus cibi fecissent discrimen ab aliis: quæ in solius corporis alimentum sumuntur. At cum nihil nutriatur nisi quod vivit, oportet ut quisquis hoc sacramentum perciperit, prius vitam habeat, ut eo nutrirî possit: *Omnis ergo qui hoc mysterium suscipiturus est, eam oportet faciat diligentiam, quæ ut immunis sit à peccato, est necessaria*. Qui autem peccatis fuerat maculatus, nulla postmodum per penitentiam expiatione facta, sola fides (ut supra ostendimus, & infra adhuc longius differemus) minime eum emundat. Necessarium est ergo ut qui peccaverit, quoniam Deo mortuus est, per penitentiam prius vitam recuperet antequam hoc sacramentum recipiat, si illo nutrirî atque impinguarî vult, quia hic cibis est vivorum, & non mortuorum. Præterea beatus Paulus Corinthios reprehendens, quod nullam hujus cibi ab aliis differentiam fecissent, docet eos qualiter oporteat eos parari ad hujus sacramenti susceptionem, dicens: (1. Cor. 11.) *Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dividens corpus Domini. Quid quæso est seipsum probare, nisi inquirere vitam suam, qualisnam fuerit, disquirere de operibus, non iusta fuerint, aut aliqua reprehensione digna? quemadmodum & alibi dixit? (Galat. 6.) *Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantum gloriam habebit, & non in altero*. Et alibi (1. Thes. 5.) *Omnia probate, quod melius est tenete*. Probare ergo Paulo, est tentare, inquirere, discutere. Præcipit ergo Paulus ut homo seipsum probet, id est, discutiat quid intus habeat, qualia sint opera ejus, quale propositum in posterum. Hæc autem discussio, aut probatio non in cassum fieri præcipitur, nempe ut si discussione præmissa in aliquo eorum conscientia mordeat, abstineat quousque per penitentiam præterita peccata diluerit. Sin vero sufficienti discussione atque probata, nullus scrupulus urget, sic de pane illo edat. Quod si non ad hunc scopum examinatio illa tendit, frustra eam præcepit Paulus, si ea nihilominus neglecta, digne hoc sacramentum sumeretur. Quod longe à Pauli sententia esse, ejus sequentia verba declarant. Nam quom dixerat: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, subiunxit: Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit*. Quibus verbis expressit illum indigne manducare, qui prius non se probaverit, atque discussisset. Hanc autem expositionem esse vere germanam litteræ, constat ex ipsius Pauli dictis: immo adeo est germana, quod non potest censeri expostio, cum nil aliud sit quam ipsius Pauli verba. Cæterum quo res clarius pateat, Theophylactum Pauli optimum interpretem citabo, qui locum illum Pauli exponens, sic ait: *Converte, fovebit Paulus, cum aliqua de re sibi tractant, alia oportune differenda incidere, & hanc ipsam transigere,**

quemadmodum impræsentiarum eum de mensa cœperis, sit sermo, de mysticis etiam rebus incidente sermone, & mystica disputat, utpote quemadmodum sint necessaria, & bonorum omnium caput in eo consistere patefecit, ut tera & nitida conscientia ad divina mysteria concedatur, inquit: *Neminem tibi in iudicem proferam præter te ipsum*. Tu itaque conscientia exanimata discussaque, adire ea mysteria, non festis modo, professisque diebus, sed quovis tempore, cum purum te & dignum compereris. Hæc Theophylactus. Deinde hoc ipsum valde confirmat, si consideremus rerum ordinem quem Christus servavit, quom discipulis suis corpus suum manducandum præbuit. Antequam enim corpus suum Apostolis exhibuisset, legem de usu agni paschalis prius implevit, & postea discipulorum pedes lavit. Næque id sine mysterio credendum est eum fecisse, qui alias permisit discipulis, ut testatur Evangelium: (Matth. 15.) *Illis manibus manducare*. Illo namque facto designavit, prius animorum affectus, qui pedibus significantur, esse purgandos, quam quisquam ad hoc tam sublime præsumeret accedere sacramentum. Cujus rei figura præcessit in Exodo cap. 30. ubi dicitur: *Et missa aqua lavabunt in ea Aaron & filii ejus manus suas ac pedes, quando ingressuri sunt tabernaculum testamenti, & quando accessuri sunt ad altare ut offerant in vo thymiama Domino, ne forte moriantur*. Sic etiam verus sacerdos Christus, secundum tamen ordinem Melchisedech, adducturus Apostolos suos ad verum altare, mensam scilicet dominicam, in qua corpus suum omni thymiamate pretiosius offerendum erat, prius eorum pedes lavit, eorum purgavit affectus. Propterea dixit (Joan. 13.) *Vos mundi estis, sed non omnes*. Ut intelligeret illam pedum lotionem ad animorum affectum esse referendam, qua Judas minime lotus erat, est exteriores ejus pedes velut omnium aliorum Apostolorum Christus lavisset. Hæc deinde peractis, porrigens Apostolis corpus & sanguinem suum, admonuit eos, ut quoties hæc essent facturi, memores essent tam immensi, atque magnifici beneficii illis exhibitii. Hoc nempe sermone eos ad mutuum illi exhibendam charitatem excitans, ut scilicet hæc agentes, redamarent eum qui suam erga nos eximiam dilectionem, tanto nobis exhibitio beneficii, ostenderit. Post hæc omnia Evangelistæ commemorant, Judam qui parum pio affectu hoc sacramentum sumpserat, vitam cum mala morte commutasse, ut scilicet caveremus nobis ipsis, ne si indigne sumeremus, quid simile nobis contingeret, sicut & pluribus aliis postmodum accidisse refert Paulus. Nam postquam admonuerat, eum qui indigne manducasset, & bibisset, iudicium sibi manducare & bibere, subiunxit (2. Cor. 15.) *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiant multi, ac si diceret: quia multi indigne sumpserant, etiam in hac vita, infirmitate, & repentino interitu puniti sunt*. Quid ergo futurum speras in alia, nisi quod multo durius punientur? Ad hæc etiam accedit quod in Levitico cap. 22. præcipit Dominus, dicens: *Ego Dominus. Die ad eos, & ad posteros eorum: omnis homo qui accesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt, & quæ obtulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia, peribit coram Domino*. Quod si ad illam futurorum umbram aut offerendam, aut tangendam, tantam Deus exigit munditiam, quanto majorem credendum est eum exigere ad sui corporis & sanguinis sui oblationem, sive perceptionem? Rursus (ut beati Hieronymi verbis utar) Joseph ille justus propterea findone munda involutum in sepulchro no-

tantiam sive essentiam, quæ duobus nominibus, videlicet panis & carnis appellatur, & nomen substantiæ prioris, quam ille appellat causam tribui substantiæ posteriori, videlicet corpori Christi, quod ille vocat effectum: & ob hanc causam dicit corpus Christi vocari panem. Si Cyprianus dicit unam tantum sibi esse essentiam, & duo esse illius nomina, oportet ut iuxta illum sibi non sit panis, sed solum corpus Christi, quia alias non una tantum esset essentia duobus nominibus appellata. Pontianus Papa & martyr (huic sententiæ etiam favet) qui fuit temporibus Alexandri Imperatoris. Is enim in epistola prima, quæ est ad Felicem Sacerdotem, hæc ait: „ De sacerdotibus autem Domini, quos nos audivimus contra pravorum hominum insidias adjuvare, eorumque causas portare, scitote vos in eo valde Deo placere, qui sibi eos ad servandum ascrivit, & familiares in tantum sibi esse voluit, ut etiam aliorum hostias per eos acceptaret, atque eorum peccata donaret, sibi que reconciliaret. Ipsi quoque proprio ore corpus Domini conficiunt, & populis tradunt.“ Hæc Pontianus Papa. In quibus verbis id potissimum annotandum est, quod dicit sacerdotes conficere corpus Christi. Non possunt autem conficere corpus Domini, nisi verbis suis per fecerit Dei potentiam illic assistentem, panem converterent in corpus, & vinum in sanguinem Christi. Irenæus, Apostolorum temporibus vicinus, lib. 5. adversus hæreses, sic ait: „ Quando ergo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbum Dei, sit Eucharistia sanguinis & corporis Christi, ex quibus augetur, & consistit nostræ salutis substantia, quando negant carnem capace esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ & sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum ejus fit.“ Hæc Irenæus. Telephorus Papa & martyr in epistola sua decretali, quam scripsit ad omnes Christi fideles, de Missarum celebratione loquens, hæc ait: „ Missarum celebrationes autem te horam dici tertiam minime sunt celebrandæ, quia & eadem hora Dominus crucifixus est, & super Apostolos Spiritus Sanctus descendisse legitur. Ab Episcopis autem idem Angelicus hymnus pro tempore, & loco, inter Missarum solemnibus celebrandus est, atque solemniter recitandus. Ipsi enim qui proprio ore corpus Domini conficiunt, ab omnibus sunt audiendi, obediendi, atque timendi.“ Hæc Telephorus Papa, qui fuit aliquantulo vetustior Irenæo: quoniam hic fuit sub Severo, & Pertinace Imperatoribus. Telephorus autem, ut Damasus in suo Pontificali refert, fuit sub Antonino pio Imperatore. Et in verbis istius Telephori idem annotare oportet, quod supra in verbis Pontiani annotavimus. Nam si per sacerdotis verba panis non convertitur in corpus Christi, non est alia via qua sacerdos corpus illud conficere possit. Quia nec generat illud, nec ullo modo producit, neque veram ullam efficientiam circa corpus illius substantiam habet. Neque satis esset ad hoc, si illud corpus de celo ad terram verbis suis descendere faceret: quia qui rem aliquam de uno loco ad aliud transfundit, non propter hoc recte dicitur quod vere consistat illam. Hæc ergo tam multa, & tantorum virorum testimonia satis esse debent, ut ostendamus Lutheri transubstantiationem non esse novam, nec recentariam, ut ipse asserit, sed multo vetustior, nempe ab ipsis Ecclesiæ primordialis prodiam. Quod si de vocabulo contendat id esse novum, non verba curamus, sed res: quoniam vocabulorum proprietates inquirere, Grammaticorum est munus, non Theologorum. Nam si de re constat, vocabuli novitas

non debet orthodoxum offendere, ut beatus Athanasius ait, in ea quam habuit adversus Arium disputatione. Novis namque hæresibus succedentibus, Ecclesiæ novis vocabula nova confingeret ad elarius res exprimendum, & hæresibus obviandum. Cum enim in ipso nascentis Ecclesiæ initio quisquam ab eo nomen acciperet, à quo baptizabatur, aut à quo edocebatur, ita ut diceret: (Act. 11.) *Ego sum Pauli, ego sum Cepha, ego sum Apollo*, factum est hæc de causa ad obviandum huic pesti, ut omnes Christo initiati communi vocabulo vocarentur Christiani, quod nomen primum Antiochiæ hæc occasione natum esse historiæ produnt. Postea etiam surrexit Arius, docens filium patri inæqualem, nec ejusdem substantiæ: cui hæresis Ecclesiæ obvians, effinxit sibi nomen confubstantiatis, numquam in sacris literis repertum. Sic etiam videns hæreticos infurrexisse, qui dicerent panem manere simul eum corpore, ad denotandum panem minime post consecrationem superfluum, sed esse verum in corpus, nomen transubstantiationis confinxit, quod rem, ut apparet, adeo clare explicet, ut nullum hæresis vestigium post se relinquat. An autem congrue, aut ornate, aut pollite explicet, non eorum, modo fideliter ac catholice doceat. Neque video causam quare non habeat hæc auctoritatem Ecclesiæ singendorum vocabulorum, sicut & quamlibet rempublicam habuisse dignoscitur, ex quorum consensu & fisione concordia vocabula vim acceptere significativam. Sed jam opus est, ut ostendamus Ecclesiæ de hæc re definitum. Concilium Lateranense sub Innocentio tertio celebratum, sic definit: Una est fidelium universalis Ecclesiæ, extra quam nullus omnino salvatur: in qua idem ipse sacerdos, & sacrificium Jesus Christus, cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continetur, transubstantiatis panis in corpus, & vino in sanguinem potestate divina, ut ad perficiendum mysterium unitatis, accipiamus ipsi de suo, quod accepit ipse de nostro. Hæc Concilium, & ponuntur hæc verba in volumine epistolularum decretalium, tit. de sum. trinit. & fid. cathol. in cap. Firmiter credimus. Postremo Concilium Tridentinum sub Julio tertio celebratum, sessione tertia, cap. 4. docet quod de hæc re necessario sentiendum sit, sic inquit: Quoniam autem Christus redemptor noster, corpus suum, id quod sub specie panis offerebatur, vere esse dixit, ideo persuasum semper in Ecclesiâ Dei fuit, idque nunc denuo sancta hæc synodus declarat, per consecrationem panis & vini conversionem fieri totius substantiæ panis in substantiam corporis Christi Domini nostri, & totius substantiæ vini in substantiam sanguinis ejus, quæ conversio convenienter & proprie à sancta catholica Ecclesiâ transubstantiatio esse appellata. Et post datam hæc doctrinam à Concilio, ne quis contra illam docere, aut sentire præsumat, canonem latæ sententiæ, qui est secutus in ordine contra hujusmodi præsumptores, protulit, cujus verba sunt hæc: Si quis dixerit in sacrosanctæ Eucharistiæ sacramento remanere substantiam panis & vini, una cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaveritque mirabilem illam, & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus dumtaxat speciebus panis & vini, quam quidem conversionem catholica Ecclesiâ apertissime transubstantiationem appellat, anathema sit. Hæc enim Concilium Tridentinum. In quibus verbis definiuntur omnia quæ huic negotio videbantur necessaria. **Sexta** hæresis est, quæ asserit pro calicis consecratione

non

non esse appendendum vinum, sed solum aquam. Hic est error quorundam qui ab effectu vocati sunt Aquarii. Sic enim eos beatus August. in lib. de hæresibus, cap. 4. appellat: nec tamen quam pro se habeant rationem, refert. Verum ex Ecclesiastico dogmate proxime citando constat eos sobrietatem adeo diligere, ut ejus conservandæ causa etiam pro calicis consecratione vinum evitandum putent. Quis fuerit hujus hæresis auctor, & quo tempore cœperit, apud neminem invenire potui. Adversus hunc errorem tres Evangelistæ pugnant, Matthæus scilicet Marcus, & Lucas. Hi enim omnes referentes modum dominicæ cœnæ, dicunt Christum calicem porcessisse discipulis, & ostenderent quem illis in calice liquorem præberit, addiderunt verba Christi dicentis: *Non bibam amodo de hoc gemine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno patris mei.* Ex quibus verbis satis aperte ostenditur eum liquorem quem Christus discipulis in calice potandum dedit, fuisse genimen vitis, nempe vinum. Quod si quis forte pertinax contendat de alio quopiam vitis fructu esse illa verba intelligenda, hoc plurimorum Conciliorum definitionibus rejicitur, quæ asserunt vinum in calice esse necessarium pro sanguinis consecratione, ut panis pro corporis consecratione. Concilium namque Lateranense sub Innocentio tertio celebratum, inter alia sic definit: Una vero est fidelium universalis Ecclesiæ, extra quam nullus omnino salvatur. In qua idem ipse sacerdos est sacrificium Jesus Christus, cujus corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur. Hæc Concilium. Ex quo patet sub specie vini sanguinem latere, & non sub specie aquæ. Alia sunt insuper Concilia quæ hoc expriment, quæ quoniam adversus proxime describendam hæresim iterum citanda sunt, prætereo usque ad locum illum. Accedit hæc etiam quod signa debent esse aliqua ex parte similia signatis. At inter aquam & sanguinem nulla versatur similitudo, præcipue si Philosophis credimus, asserentibus puram aquam nullius esse alimentum. Non erat ergo contentaneum aquam in signum sanguinis institui. **Septima** hæresis est quæ cum hæc proxime enarrata velut ex diametro pugnat. Nam hæc sic vinum in calice apponit quod nullam penitus miscet aquam, asseritque eam minime miscenda esse. Hic est error Græcorum, à Guidone Carmelita undecimo loco inter errores Græcorum locutus. Est etiam error Armenorum, quem Guido, 24. ordine recenset. Pro ejus erroris reprobatione est unum hoc faciendum prius fundamentum, quod modica scilicet aqua vino mixta, in vini substantiam convertitur, aut in sua substantia sine conversione manens cum modica sit, minorisque efficaciam quam vinum, non vertit vinum à sua natura. Utrum autem horum si verius, non sum adeo demens ut audeam definire, quod Innoc. 3. Pontifex summus, vir aliqui doctissimus, non ausus est definire, prout in cap. Cum Marthæ, tit. De celebratione missarum, patet. Hoc ergo factum fundamentum, facile hoc nostrum, id est, catholicum superaddicimus dogma. Nam hoc sacramentum in memoriam dominicæ mortis fit, Paulo testante, qui ait: (1. Cor. 11.) *Quociescumque manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem domini annuntiatis donec veniat.* At Christo mortuo (ut est apud Joannem cap. 19.) *unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuo exiit sanguis & aqua.* Ut ergo sacramentum calicis velut perfectum signum illud repræsentet, oportet ut in calice aqua vino miscetur, quæ aquam de

Christi latere simul cum sanguine exeuntem repræsentet. Quod est ex Christi institutione non esset, Ecclesiæ nihilominus hoc statueret poterat, quum aqua (ut diximus) vinum cui miscetur, non destruat. Hoc autem ita faciendum esse, atque ita esse factum ab ipsis Ecclesiæ primordiis, pluribus edocemur testimoniis. Cyprianus libro secundo epistola tertia, quæ est ad Ceciliam, hæc ait: Quando autem in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & jungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in calice domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. Unde Ecclesiæ, id est, plebem in Ecclesiâ constitutam fideliter & firmiter in eo quod credidit perseverantem, nulla res separare poterit à Christo, quominus hæret semper & maneat in divina dilectione. Sic autem in sanctificando calice domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis. Si vero aqua sit sola plebs, incipit esse sine Christo. Quando autem utrumque miscetur, & adunatione confusa sibi invicem copulatur, tunc sacramentum spirituale & celeste perficitur. Alexander autem primus, Apostolis vicinus (nam sub Aelio Adriano Imperatore Ecclesiæ rex) sic ait in decretis suis, quæ in 1. 10. Conciliorum generalium inseruntur. In sacramentorum quoque oblationibus, quæ inter missarum solemnias domino offeruntur, passio domini miscenda est, ut ejus, cujus corpus & sanguis conficitur, passio celebraretur: ita ut repulsis opinionibus superflitionum, panis tantum & vinum aqua permixtum in sacrificio offerantur. Non debet enim (ut à patribus accepimus) & ipsa ratio docet, in calice domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque, ex latere ejus in passione profuississe legitur. Hæc ille. Vides hic Papam sanctum simul atque doctum, vicinamque Apostolorum temporibus, testari se ita à patribus nempe ab Apostolis vel eorum discipulis suscepisse. Et inter Ecclesiastica dogmata, quæ B. August. (vel ut alii volunt, Gennadius) uno volumine collegit, 73. loco tale dogma locatur: in Eucharistia non debet pura aqua offerri, ut quidam sobrietatis falluntur imagine, sed vinum cum aqua mixtum, quia & vinum fuit in redemptionis nostræ mysterio, cum dixit: *Non bibam amodo de hoc gemine vitis:* & aqua mixtum, non quod post cœnam dabatur, sed quod de latere ejus lancea perfosso aqua cum sanguine egressa, vinum de vera ejus carnis vite cum aqua expressum ostendit. Hæc tunc Ecclesiasticum dogma. Prætereo in collectario quod beatus Martinus Bracharenensis Episcopus fecit ex Conciliis orientalibus, 55. capite sic habetur: Non oportet aliquid aliud in sanctuario offerri præter panem, & vinum, & aquam, quæ in typo Christi benedicuntur, quia dum in cruce penderet, de corpore ejus sanguis effluxit & aqua, hæc tria unum sunt in Christo Jesu. Hæc hostia & oblatio Dei in odorem suavitatis. Hæc ibi. Rursus Carthagenis Concilium tertium in suorum decretorum capite 24. sic habet: In sacramentis corporis & sanguinis domini nihil amplius offeratur, quam quod ipse dominus tradidit. Hoc est panis, & vinum aquæ mixtum. Ex quibus verbis videtur Concilium quidpiam plus asserere, scilicet Christum ita tradidisse, ut scilicet aqua vino misceretur. Quod est textus non sit scripturæ expressus, mihi tamen valde probatur, quod sobrietatis causa credentem Christum aquam vino miscuisse. Cui alludere videtur

trum sententiarum commentarios addiderunt, memorati quem hujus erroris auctorem, quod tamen ab eis exigendum erat, cum commensandi onus susceperint. Sic quis hujus erroris auctor, dum tamen confiteretur eum semel fuisse assertum, necessarium est nobis eum expugnare: quod paucis, Deo auctore, absolvemus. Nam Apostolus dicens: (1. Cor. 11.) *Qui manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat*: manifeste asserit, quantumcumque indignum posse manducare corpus Christi, quamvis talis manducatio valde sit illi incommoda, nempe qua iudicium damnationis illi inferat. Similiter de Juda proditore constat ex Evangelio (Joann. 13.) eum in cena ultima cum aliis Apostolis sumpsisse corpus dominicum, nec tamen digne, cum jam diabolus misisset in cor, ut traderet eum Judas. Verum quoniam audio aliquos id vehementer negare, ut aperti hanc rem colligamus, Evangelistarum verba oportet referre. Matthæus enim dominicam cenam enarrans cap. 29. sic ait: *Vespere autem factio discumbat cum duodecim discipulis suis*: & edentibus illis dixit: *Amen dico vobis quia unus vestrum me traditurus est*. Et infra: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit: deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite. Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes*. Ad hunc autem modum fere omnino eisdem verbis referunt Marcus & Lucas ea que ad cenam spectant. Vides hic primo omnes duodecim primum cenæ assistisse, & postmodum nulla profus adhuc de Judæ recessu ad principes & sacerdotes mentione facta, subditur: *Cœnantibus autem eis*, omnibus scilicet duodecim, accepit Jesus panem, & dedit discipulis suis. Quo loco quum nullus excipiat, intelligendum est omnibus discipulis assistentibus dedisse, ac ita dedisse Judæ. Hoc autem expressius convincitur ex calicis distributione, ubi dicitur: *Bibite ex hoc omnes*: ergo & Judas bibit, quum eum adfuisse confiteretur. Quod si bibit ex calice, cur non etiam manducavit panem, cum etiam in calice (ut proxime ostendimus) integra sit Christi substantia, sicut in pane? Quod si adhuc contendas Judam minime assistisse, dicasque eum cenam factam in qua cum undecim fuerat, continuo ante corporis consecrationem abiisse ad principes & sacerdotes, ut de modo proditoris eos conveniret, & cum eis pacificeretur, atque ita nec corpus nec sanguinem, quod alii receperant, receperit: hoc ex Joanne facile convincitur. Et ut res sit aperta, hic considerate oportet qualiter Christus (ut Joannes testatur) bis ad cenam sederit, ita ut primo cenam juxta ritum Judaicum, agnum paschalem edendo, fecerint: huic panem nullas dubitare potest Judam adfuisse, quum testentur Matthæus, Marcus, & Lucas, assistisse duodecim. Hac cena peracta, surgens a cena, lavit pedes discipulorum, cujus rei solus Joannes meminit. Quod cum alii Evangelistæ prætermiserint, vix poterit quis ab eis edoceri qualiter Christus bis ad cenam sederit, quum continua narratio de cena pertractent, nullum profus unius ab altera discrimen signantes. Lotis igitur discipulorum pedibus, iterum Christus rediit ad mensam. Quod Joannes satis aperte expressit, dicens: Postquam ergo lavit pedes eorum, accepit vestimenta sua: & cum recubisset iterum, dixit eis: *Scitis quid fecerim vobis?* Et infra post hæc commemorat buccellam datam Judæ, quum adhuc in mensa essent. Ex quibus verbis manifeste colligitur Christum bis ad mensam cenam recubuisse, semel antequam discipulorum pedes laverat, atque iterum postquam eorum pedes lavit. Et in

hoc secundo mensæ accubitu Christus corpus suum discipulis dedit. De prima cena est quod Matthæus, Marcus, & Lucas ajunt vespere factio discubuisse cum duodecim discipulis suis. Ad secundam cenam post pedum lotionem factam, spectat quod dicitur: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite & comedite, hoc est corpus meum*. In hac autem cena factum est quod Evangelistæ referunt Christum dixisse: *Unus vestrum me traditurus est*: atque postmodum ut innosceret Joanni traditorem futurum Judam, dicunt panem intinctum Judæ porrexisse. Quod autem hæc in secunda cena facta fuerint, in qua suum corpus consecravit, aperte Joannes & Lucas testantur. Quod vero alii Evangelistæ narrant corporis Christi consecrationem, postquam dixerant Christum dixisse: *Unus vestrum me traditurus est*, hoc est ex communi modo loquendi quo sacra litteræ utuntur, ut postquam generali locutione aliqua enarraverint, iterum ad priora que restabant clarius differenda redeant. Sic etiam Matthæus, Marcus, & Lucas, de hac cena dixerunt, sub nomine unius quasi una sit, licet lotio pedum fuerit interjecta, continua narratione ea que Christus dixit, subjungunt, scilicet: *Unus vestrum me traditurus est, & que sequuntur*. At his enarratis, ad cenæ historiam, ex qua aliqua prætermissa fuerant, redeunt, subjungunt: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, & c. ita ut ab illo loco quamdam historiam retrocessionem factam agnoscat, non autem continuationem: quod ex illa conjunctione apposta, videlicet autem, suspicari licet. Nam si profectio illa esset historica, dixisset: Cœnantibus eis, accepit Jesus panem. At cum dixerit, cœnantibus autem eis, credendum est historiam ad præterita que dicenda restabant, redire. Hæc autem ideo differunt, ut inde appareat Judam usque ad ultimam cenam, sive usque ad finem cenæ mansisse cum aliis undecim. Quo fit ut si Judas adfuerit, manducaverit etiam corpus domini & biberit ejus sanguinem, præcipue cum Christus dixerit (Mar. 14.) *Bibite ex hoc omnes*. Et Marcus ita illos fecisse quemadmodum dominus præceperat testatur, dicens: *Biberunt ex hoc omnes*. Huic autem sententia Lucas apertissime favet: qui postquam verba consecrationis calicis dixerat, statim subjungit, cap. 22. *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum est in mensa*. Ex quibus verbis satis patet Judam fuisse presentem, cum Christus consecravit calicem, & tradidit discipulis: Et cum Marcus dicat, *biberunt ex hoc omnes*, convincitur etiam Judam bibisse. Ne autem hæc ex nostro cerebro dicta videantur, sacros producunt auctores, quibus in hac parte subscripsi. Theophylactus super illud Matthæi vigesimo sexto: *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem*, sic ait: „Ap-
„ posuit autem vescentibus, ut ostenderet crudelitatem
„ Judæ, quia in mensa & communiore ciborum illius,
„ quando & si vera fuisset, manifestationem se exhibuisset,
„ tunc neque quum argueretur intellexit, sed & corpus
„ illius gustans non penituit.“ Hæc Theophylactus. Et Chrysostomus in Homilia de prodicione Judæ, in eandem subscribit sententiam, dicens: „Fuit quidem ali-
„ quando pascha Judaicum, sed exemptum & evacua-
„ tum est paschæ spirituale adventu, quod Christus tradi-
„ dit. Nam cum manducarent (inquit) & biberent, ac-
„ cepit panem, & fregit, & dixit: Hoc est corpus meum
„ quod pro vobis tradetur. Agnoscent quod loquitur, qui
„ divinis sunt consecrati mysteriis. Biterum accepit ca-
„ licem, & dixit: Hic est sanguis meus qui pro multis effundit.
„ de-*

„detur in remissionem peccatorum. Et præcens Judas erat ista
„ Christo dicente. Iste est sanguis, die Juda, quem tri-
„ ginta denariis vendidisti? Iste est sanguis, de quo ante
„ Phariseis facta fecisti? O Christi misericordia! O Judæ
„ dementia! Ille cum triginta denariis pacificabatur ut
„ venderet, & Christus eius sanguinem quem vendidit offe-
„ rebant, ut haberet remissionem peccatorum.“ Hæc
„ Chrysostomus, qui expresse asserit Judam mensæ domini-
„ nicæ assistisse, Christumque illi sanguinem suum tribuisse.
„ Augustinus autem tot locis hanc sententiam repetit,
„ ut nesciam quem illorum cæteris præferam. Nam omnes
„ in medium adferre non patitur compendii ratio, quam
„ tenere decrevi. Super Joannem tractatu 50. sic ait: „Ta-
„ „ lis erat Judas, & tamen cum sanctis discipulis intrabat,
„ & exibat. Ad ipsam cenam dominicam pariter accessit.
„ Converterat cum eis potuit, eos inquinare non potuit.
„ De uno pane & Petrus accepit, & Judas: & tamen
„ que pars fidelis cum infideli? Petrus enim accepit ad
„ vitam, Judas ad mortem. Quomodo enim ille odor bo-
„ nus, sic ille cibus bonus. Sicut ergo odor bonus, ira &
„ cibus bonus, bonus vivificat, malos mortificat. Qui
„ enim manducaverit & biberit indigne, iudicium sibi man-
„ ducat & bibit.“ Hæc Augustinus. Quibus verbis ni-
„ hil potest expressius pro nostra sententia dici. Ex his er-
„ go doctoribus simul cum Evangelii littera, constat Ju-
„ dam sumpsisse corpus & sanguinem domini. At cum hoc
„ sumpsit, jam diabolus (ut est apud Joannem cap. 13.)
„ miserat in cor ejus ut dominum suum atque magistrum
„ venderet. Colligitur ergo manifeste, eum qui indigne ad
„ mensam dominicam accedit, verum Christi corpus acci-
„ pere, quamvis nihil illi profuit, immo quam maxime ob-
„ sit, non ipsius panis natura, sed ipsius accipientis vitio.
„ Et hoc est quod sub aliis verbis recentiores Theologi di-
„ xerunt, scilicet quod talis indignus quamvis manducet
„ sacramentaliter, non tamen spiritualiter, quia corpus
„ manducatum quantumcumque sit bonum, ex accipientis
„ malitia illi obest. Sæpe enim competimus que valde bo-
„ na sunt, aliis ob suam malitiam obesse. Nam si rei boni-
„ tas sufficeret accipienti, frustra dominus præcepisset.
„ (Deut. 16.) dicens: *Quod iustum est, iuste exequeris*. Pro
„ hujus ergo rei confirmatione superfluum erit quicquam
„ superaddere, quam satis ex dictis nostrum propositum
„ conficit. *mestinarum*
„ Duodecima hæresis est, quæ asserit, corpus Christi
„ verum non esse in Eucharistia nisi tantum in usu, hoc est,
„ quando quis iurit ea, accipiendo, & edendo illam. Alias
„ autem extra communionem, corpus Christi in ea non
„ esse, docet. Ex hoc errore alium similem errorem dedu-
„ cunt, velut putridam aquam ex fonte corrupto. Dicunt
„ enim Eucharistiam nunquam esse servandam in altari,
„ aut in quocumque alio loco post missæ celebrationem
„ propter quamcumque verisimilem futuram necessitatem.
„ Hujus erroris peritissimi inventores sunt Lutherani, an-
„ tæ ipse Lutherus illorum dux, & magister hoc ipsum
„ docuerit, mihi non constat, nec in illius operibus, quæ
„ hæc videri poterat, simile aliud invenit. Sed hoc tan-
„ tum legi in quodam libro, à Martino Buzero ut dicitur
„ editum, cui titulus est: *Lib. reformationis*, & postea
„ mutatis aliquibus excussus est, sub nomine consultoria
„ deliberationis. Et hunc errorem audio ab omnibus Lu-
„ theranis nunc publice doceri. Hanc suam hæresim hoc
„ argumento liti probare nituntur, quod Christus ad
„ communionem, ut putant, Eucharistiam instituit: quod
„ quam falsum sit, facillime constare potest, ex his que

„ supra diximus in expugnatione prædictarum hæresium,
„ & multo facilius constare poterit, ex his que inferius
„ dicemus in titulo De Missa. Hanc istorum sententiam esse
„ hæreticam, proprio illorum argumento convinci. Nam
„ illi quoriscumque contra aliquam nostram doctrinam ar-
„ gumentantur, semper exigunt à nobis verbum Dei, &
„ scripturam sacram, quæ aperte declarata id quod nos asse-
„ rimus, & docemus; & cum talis aperta scriptura nobis
„ deest, statim proclamant, hominum esse traditionem, &
„ doctrinam satanicam. Oportet ergo ut eadem mensura
„ juxta domini præceptum, metiamur Lutheranos, qua
„ illi nos metiri volunt. Nam ut ait Sapiens, (Prov. 20.)
„ *pondus & pondus, mensura & mensura utrumque abomina-
„ bile apud Deum*. Et in lege Moysi prohibuitur actus, ne
„ quis in faculo diversa pondera haberet, majus & minus.
„ (Deut. 25.) Exigamus ergo ab istis Lutheranis, ut pro-
„ ferant nobis verbum Dei, & sacram scripturam, quæ hanc
„ illorum sententiam aperte declarat. Hanc autem ut no-
„ tissimum est, illi exhibere non poterunt. Et inde neces-
„ sario consequitur, ut hanc illorum doctrinam, juxta illo-
„ rum regulas, traditionem humanam esse dicamus, & in-
„ ventionem satanicam. Quoniam Christus pæctum nobis-
„ cum faciens de sua corporali assistentia in Eucharistia post
„ verba consecrationis à sacerdote prolata, nullam addidit
„ conditionem de communionem faciendam: & cum sacerdo-
„ tibus dedit potestatem consecrandi, & conficiendi hoc
„ sanctissimum sacramentum, nullam apposuit de commu-
„ nione faciendam conditionem. Sed tantum dixit illis, *hoc
„ facite in meam commemorationem*. In quibus verbis nulla
„ communionis fit mentio, sed tantum consecrationis. Lu-
„ therani ergo ex sua propria temeritate, ad virtutem con-
„ secrationis apponere volunt communionis necessitatem,
„ quam Christus ipse non statuit. Præterea, si ad veram &
„ realem Christi corporis assistentiam in Eucharistia neces-
„ saria esset alicujus accipientis voluntas, sequeretur inde
„ virtutem verborum consecrationis & potestatem sacerdotis
„ ad consecrandum, pendere à voluntate accipientis: ita ut
„ quum quis sacre communionis participare esse voluerit,
„ tunc Christus ibi adsit, & si nullus fuerit tali voluntate
„ affectus, minime ibidem Christus adsit. Hoc autem sen-
„ tentia esse impium, & temerarium, cum sit contra totius
„ Ecclesiæ definitionem. Nam Concilium Florentinum sub
„ Eugen. 4. celebratum in definitione fidei data Armenis, de
„ sacramento Eucharistia differens, hæc ait: *Forma hujus
„ sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc conficit sa-
„ cramentum*. Sacerdos enim in persona Christi loquens
„ hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum verborum virtu-
„ te, substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in
„ sanguinem convertuntur. Hæc Concilium Florentinum.
„ In quibus verbis apertissime declaratur integram potesta-
„ tem conficiendi corpus Christi esse in sacerdote, & in ver-
„ bis consecrationis absque ulla communicantis voluntate:
„ ita ut quoties sacerdos debita intentione verba consecra-
„ tionis super panem protulerit, ibi vere adsit Christi cor-
„ pus, etiam si nullus adsit, qui communicare velit. Rur-
„ sum, si ex voluntate communicantis penderet sacerdotis
„ potestas ad consecrationem, nullus unquam sacerdos pos-
„ set esse certus integre consecisse Eucharistia sacramentum,
„ quia nunquam sibi constare poterit de voluntate alterius,
„ an velit communicare, an non. Deinde statuamus ali-
„ quem adstantem velle statim post consecrationem sacerdo-
„ tis suscipere de manu illius Eucharistiam, tunc juxta ist-
„ torum sententiam continuo post consecrationem aderit ibi,
„ vere, & realiter corpus Christi: quia nihil quod ad hujus-
„ mo-

modi realem, & corporalem adfidentiam ab illis exigit, ibi desinet. Sed post hanc consecrationem integre factam facile contingere potest ut ille qui ad communionem paratus erat, metuet voluntatem, & communicare nollit. In quo eventu, non est dubium Christi corpus in Eucharistia vere, & realiter esse, quamvis nulla fuerit sequuta ejusdem Eucharistia communio. Præter has urgentes rationes sunt etiam plurima sanctorum virorum testimonia, quæ docent sanctissimam Eucharistiam servari debere pro multis necessitatibus quæ occurrere solent, præsertim pro infirmorum communione. Cyrillum in primis profero, qui in Epistola ad Cæsarium Episcopum, de quibusdam aliis similibus farinae hominibus loquens, hæc ait: „Audio quod dicunt illi, mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem, reliquæ, ad sanctificationem inutiles esse, sed insaniunt, hæc dicentes: non enim alius sit Christus, neque sanctum ejus corpus mutabitur, sed benedictionis virtus, & vivifica gratia perpetuo manent in illo.“ Hæc Cyrillus. Ex quibus verbis constat quosdam alios fuisse tempore Cyrilli qui hunc Lutherorum errorem tuebantur & hos Beatus Cyrillus dicit insaniisse. Insaniunt ergo Lutherani tam dementem errorem docentes. Beatus Ambrosius in oratione funebri de obitu fratris sui Satyri, laudans singularem illius erga Deum pietatem & devotionem, refert de illo quod intraturus in mare & providens morti quæ tunc sæpe contingere solet, non mortem metuens, sed ne vacuus mysteris exiret & vita, ab his quos initiatus sacris esse cognoverat, divinum illud fidelium sacramentum sibi dari poposcerit, non ut curiosos oculos infereret archanis, sed ut fidei sacrali sacramento consequeretur auxilium, quodque datum sibi sacramentum ligari fecerit in orario, & orarium in collo involverit, atque ita se deiecit in mare, non requiens aliquid aliud auxilium aut remedium, quoniam solius fidei arma quaesierat, & his solis se totum ac factis munitum credebatur. Et his omnibus dictis addidit Ambrosius quod non deseruit fratrem suum spes illius, quoniam primus servatus fuit ex undis, & in portum terrenæ stationis evehit. Beatus Hieronymus in epistola ad Rusticum monachum refert, Exuperium Tolosanum Episcopum portasse corpus domini canistro vimineo inclusum. Augustinus, lib. 2. de Visitatione infirmorum, cap. 4. docet, bonum esse & utile infirmis hoc adferre sacramentum, tamquam viaticum saluberrimum. Eusebius lib. 5. Ecclesiasticæ historiæ, capite 24. citat partem quandam epistolæ missæ ab Irenæo Episcopo Lugdunensi ad Victorem Papam ex qua aperitissimè colligitur, quod Romani Pontifices catholicis Episcopis qui aliunde Romam venissent, Eucharistiam in signum amicitabilis visitationis mittere solebant. Et in historiâ tripartita, lib. 6. ejusdem historiæ cap. 34. refertur, sacerdotem quemdam, cum per corporis infirmitatem non potuisset ad infirmum accedere, misisse parum Eucharistia: ad domum infirmi. Denique Clemens Petri discipulus, & in cathedra successor, inter multa quæ à beato Petro se accepisse narrat, unum est quod nostram doctrinam maxime commendat, sic inquit. „Tribus gradibus commissa sunt sacramenta divinorum secretorum, presbytero, diacono, & ministro, qui cum timore & tremore, reliquias corporis domini debent custodire fragmentorum, ne qua putredo in sacrario inveniat, nec cum negligenter agitur, porzioni corporis domini gravis inferatur injuria.“ Hæc Clemens Papa & martyr, qui sa-

tis aperte docet Eucharistiam suo tempore servari in sacrario, & in illa sic servata, esse verum corpus Christi. Ex his omnibus testimoniis constat antiquissimam esse Ecclesiæ consuetudinem Eucharistiam consecratam post missæ celebrationem digne & reverenter pro futuris necessitatibus (præsertim pro communione infirmorum) observari. Nec opus est pro hac re pluribus sanctorum testimoniis uti, cum apertissimè sit de illa Ecclesiæ definitio, non semel data, verum sæpe repetita: nam Vormatiensis Concilii decreverunt, quod Gratianus citat de consec. dist. 2. cap. Presbyter. Hæc verba continet. Presbyter Eucharistiam semper habeat paratam, ut quando quis infirmatus fuerit, statim eum communique, ne sine communione moriatur. Et in proximo sequenti capitulo ponitur aliud decretum concilii Arelatensis in quo imponitur pœna illi qui non bene custodierit Eucharistiam. Sed ne forte quis hæc præfata decreta parvipendat propterea quia Concilia à quibus educta sunt, non fuerunt generalia, sed provincialia, ideo necessarium est ut generalium Conciliorum definitiones proferam. Concilium Lateranense sub Innocentio tertio celebratum, ad quod tam Græci quam Latini conveniunt, cap. 20. fuorum decretorum hæc ait: Statuimus in cunctis Ecclesiis, ut chrisma & Eucharistia sub fidei custodia clavibus adhibitis conserventur, ut non possit ad illa temeraria manus extendi ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Hæc Concilium Lateranense. Post hunc Innocentium sub quo fuit celebratum præfatum Concilium successit in Pontificatu Honorius tertius, qui multo copiosius dedit de hac re decretum, sic inquit: Ne propter incuriam sacerdotum divina indignatio gravius exardescat, districte præcipiendo mandamus, quatenus à sacerdotibus Eucharistia in loco singulari, mundo, & signato, semper honorifice collocata, devote ac fideliter conservetur. Et paucis interpositis subdit: Quam in decenti habitu, superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste ac honorifice, ante pectus cum omni reverentia & timore, semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ, ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Hæc Honorius, & habentur hæc verba, in cap. Sane. de celeb. Miss. Postremo Concilium Tridentinum sub Julio tertio celebratum sessione 3. cap. 6. per hæc verba definit. Consuetudo asserendi in sacrario sacram Eucharistiam, adeo antiqua est, ut eam sæculum etiam Nicæni Concilii agnoverit. Potro deferre ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, & in hunc usum in Ecclesiis conservari, præterquam quod cum summa æquitate & ratione conjunctum est, tum multis in Conciliis præceptum invenitur, & vetustissimo catholice Ecclesiæ more est observatum: quare hæc sancta synodus reinquendum omnino salutare hunc & necessarium morem statuit. Post datum hoc decretum, ne quis temere illi contradicere auderet, Canonem latæ sententiæ contra hujusmodi temerarios adjecit, qui est in ordine septimus, sic inquit: Si quis dixerit non licere sacram Eucharistiam in sacrario reservari, sed statim post consecrationem adstantibus, necessario distribuendam, aut non licere, ut illa ad infirmos honorifice deferatur, anathema sit. Hactenus Concilium Tridentinum. Ex quibus omnibus apertissimè constat hæreticam esse Lutherorum asseritionem dicentium, Corpus Christi non esse vere & realiter in Eucharistia, nisi tantum eo tempore quo aliquis communionis illius particeps esse vult.

Ultima (quod sciam) de hac re hæresis est quæ asserit

ne-

necessario sub utraque specie, scilicet panis & vini, esse communicandum, ita quod qui sub una specie tantum communicat, etiam si laicus sit, peccat, quoniam (ut ajunt) contra præceptum Christi agit, qui præcepit sub utraque specie communicare. Hujus hæresis auctores primi fuerunt Græci, hoc postmodum sequuti sunt Bohemi, in sua adhuc damnatione manentes, atque occasione hæc à Romanæ Ecclesiæ obedientia hucusque divisi. Nec tamen hunc errorem velut cæteros Bohemorum, Joannes Huss eorum propheta suscitavit. Nam post inceptam hujus Joannis dentiam paulloque progressam (ut Aneas Sylvius in libro de origine Bohemorum cap. tricessimoquinto testatur) attulit Bohemiam hanc novam pestem quidam Petrus Dresensis Germanus, qui à suis cognatus quod Vvaldensium lepra fuisset infectus, patria pulsus est, indeque fugiens, Pragam Bohemiam civitatem, velut hæreticorum asylum petiit. In qua tunc civitate Jacobellus quidam Milnesis, moribus perinde ac litteris clarus, curam tenebat populi sua prædicatione edocendi. Hunc Petrus cum convenisset, mirari se ait hominem doctum simul ac sanctum, qui populi instruendi onus suscepisset, non animadvertisse errorem communionis Eucharistia, qui jam pridem Ecclesiam perfundasset, in qua sub una tantum specie dominicum corpus populo ministratur, cum apud Joannem sub duplici specie panis denique sumi jubeatur, dicente Domino (Joann. 6.) *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Commotus his Jacobellus præfatus, cum perquisitis vetustis sanctorum codicibus, communionem calicis aliquando usitatum pleneque laudatam invenisset, populum admonet ne deinceps communionem calicis, sine qua salvari nemo posset, negligeret. Huic cæteri qui jam in Bohemia adherat hæretici consenserunt, non modicum læti quod sententiam aliquam invenissent in sacro, ut ajebant Evangelio fundatam, per quam Romanæ sedis de ignorantia, vel nequitia argui posset. Hoc pestiferum dogma post centum & eo amplius annos sequutus Lutherus, totam pene Germaniam hoc infecit errore, in qua jam laici ut sacerdotes sub utraque specie communicant, damnationem (ut ajunt) nisi ita fecerint, incursuri. Ut autem omnibus pateat quam mordicus hoc dogma Lutherus teneat, ejus verba referam. Is enim cum alias sanam doctrinam prædicasset, postmodum bene actorum penitens, in hæc verba prorupit: Hunc articulum revocavi libro de captivitate Babyloica, & iterum his scriptis revoco, & dico Bohemos & Græcos in hac parte nec hæreticos, nec schismaticos, sed Christianissimos & Evangelicissimos esse, quos & his verbis oro & obtestor in Domino, ut in ea sententia firmiter permanent, cum pro se habeant expressum textum Evangelii, & longævum apud Græcos in hunc diem servatum catholicum usum Ecclesiæ. Nec moveantur Tyranni illius Romani & Antichristi vastatoris & impiis decretis, quibus alteram partem sacramenti per vim abstulit illis quibus Christus ipse donavit. Hæc Lutherus. Pro hujus erroris confutatione hoc præsum statueri oportet, totum Christum sub qualibet hujus sacramenti specie integre contineri, quoniam ex hoc tota ferme hujus causæ virtus pendet. Hoc autem ex eo maxime convincitur, quod ait Apostolus (Rom. 6.) *Christus jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.* At si sub specie panis corpus esset exanguè, oporteret necessario ut esset etiam inanimatum, atque cadaver, quod anima cor-

pus exanguè minime vegetare potest. Corpus autem cum semel assumptum à divinitate, numquam postea fuerit ab ea rejectum, fieret inde, ut quoties panis consecraret, toties Christus ibi velut in sepulchro mortuus jaceret, totiesque corpus ejus novum cadaver feret. Ut autem hæc non fiant, erit necessario concedendum sub specie panis Corpus Christi esse animatum, atque ideo sanguine vegetatum. Quod à divinitate numquam sit separatum, totum etiam Christum in duabus naturis ibidem esse fateri oportebit. Perinde etiam de sanguine dicendum est. Nam quum eum pro nobis semel jam in ara crucis effusum, in resurrectione sua Christus resumpserit, numquam iterum eum futurus, convincitur inde etiam numquam sanguinem verum illius integre alicubi esse sine ejus corpore vero. Quod si sub specie vini totus sanguis maneret, toties sanguinem fundi oporteret, quoties vinum consecraretur, quod vi consecrationis sanguis ibidem constitueret, à corpore tunc separaretur. Ut autem hæc fugiamus, erit sine ulla hæresitatione concedendum in sacramento Eucharistia sub utraque specie, panis scilicet & vini, & totum Christum integre contineri. Verum ne quis de hac re dubitare audeat, profero Concilii Florentini sub Eug. 4. celebrati, definitionem, quæ in ratione fidei de sacramentis Ecclesiæ data, cum de sacramento Eucharistia differret, hæc verba continet. Sacerdos enim in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur, ita tamen quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini, sub qualibet quoque parte hostiæ consecrata, & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus, Hæc Concilium Florentinum. Et licet hoc de continentia verum sit, non tamen perinde est de significatione. Nam quamvis sub illis panis speciebus totus integer Christus lateat, non tamen totum Christum species illæ significant, sed solum corpus illud pro nobis in ara crucis oblatum, quum jam scilicet exanguè erat, sanguine in universum à corpore separato. Ad eundem modum species vini est totum integrum Christum continere, non tamen aliud significant quam sanguinem illum effusum quum à corpore esset separatus. Nec tamen eum esse separatum significant, quoniam falsum esset signum, sed eum solum significant qualiter solus erat, quum separatus erat à corpore, ita ut significatio non ad separationem, sed ad sanguinem referatur. Secundum pro nostri, id est, catholici dogmatis confirmatione faciendum fundamentum est, gratiam quæ in hoc sacramento confertur, non tam conferri virtute signi, quam virtute signati. Non enim illæ species panis aut vini, quæ exterius patent, tales sunt quæ ex se animam vivificent, quæ hominem in electorum sortem resuscitare valeant, aut quæ nos in Deo esse efficiant, & Deum in nobis; sed hæc omnia sunt virtute carnis, quæ propter inhabitantem in ea vitam, nempe divinitatem, vivificatrix esse censetur. Ex his duobus tertium jam clare confurgit, nihil scilicet plus gratiæ conferri virtute sacramenti ei qui duplicem speciem sumperit, panis scilicet & vini, quam qui tantum unam. Nam quum excepis speciebus, quæ gratiam nequaquam conferre possunt, tantum sumat, nempe totum Christum integre, qui unam sumit speciem, sicut qui ambas, non est cur plus gratiæ accipiat virtute sacramenti hic quam ille, præcipue cum unicum sit sacramentum, & non duo, quamvis

Hhh

duz

quæ sunt species, aut duo signa. Quam ergo hæc ita se habeant, constat nihil gratiæ laicis deperire propter alteram, id est, vini substractam speciem. Post hæc omnia quantum addendum sensui, ut quadrata structura consurgat, nullum esse datum à Christo præceptum de manducatione Eucharistiæ sub utraque specie. Nam quod in primis adducunt ex Joannis sexto: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*: admittimus quidem, atque extensis (ut ajunt) brachiis amplectimur illa verba de corporali atque visibili esu Eucharistiæ esse intelligenda. Neque mihi placet quod Gaspar Sagerus vir aliqui doctoris & catholicus pro fide adversus Lutherum strenue decertans, ait, hæc verba de spiritali esu, qui per fidem & charitatem fit, esse intelligenda, motus illis verbis quæ postmodum in eodem capite Christus subjungit: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam. Verba quæ locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt*. Ex quibus verbis ille colligit verba illa de spiritali esu esse intelligenda. Verum hæc non ita se habent, ut patet legenti Theophylactum, Cyrillum, Chrysostomum, Augustinum, qui omnes in expositione super Joannem faciunt illa ad corporalem & visibilem manducationem esse referenda. Et istorum omnium dicta superius hæresis quarta recensimus. Quod autem subditur: *Spiritus est qui vivificat, caro non prodest quicquam*, sic exponant Theophylactus & Cyrillus, id est, caro ista quam dixi vivificatam eum qui illam sumpserit, suapte natura hoc efficere non valebit, tamen hoc efficiet propter inhabitantem in ea spiritum filii Dei. Nam hic spiritus est qui vere vivificat, caro autem sola nihil prodesset poterat, sed propter conjunctionem cum verbo, ad altiorem quadam dignitatem elevata est, ut vivificatrix esse possit. Quemadmodum etiam si alicui liquori mel infundas ac misceas, totum liquorem dulcem facit, eamque illi tribuit proprietatem, quam alias non habebat: sic divinum verbum carni unitum, quoniam verbum vita est, carnem ipsam etiam vivificatricem facit: atque ideo caro ex se non prodest quicquam, sed à spiritu habet ut vivificare possit. Quod vero dicitur: *Verba quæ locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt*, hæc tendit, quod viderat Judæos murmurare, credentes Christum eis præcepisse ut more ferarum carnem humanam ederent, sanguinemque biberent: atque ideo eos reprehendens de carnali illa suorum verborum intelligentia, edocet eos mysterium quoddam latere, verbaque sua sic esse intelligenda, non quod crederent corpus suum dentibus atterendum, sed sub sacramento manducandum. Dicimus ergo atque fatemur verba illa, scilicet: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c.* de corporali esu esse intelligenda, nec tamen admittimus Christum illis verbis nobis præcepisse ut Eucharistiam sub duplici specie acciperemus. Nulla namque in illis verbis specierum panis aut vini fit mentio, sed solum de signariis, scilicet carne & sanguine, quæ sub illius signis continentur. Non enim dixit: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis sub specie panis, & biberitis ejus sanguinem sub specie vini, non habebitis vitam in vobis*. Non sic dixit, sed sic: *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. At cum diximus sub specie panis corpus contineri simul etiam & sanguinem, fit, ut qui Eucharistiam sub specie panis sumit, carnem manducet, sanguinemque bibat, cum sanguinis sumptio ve-

re potus dicatur, sicut & carnis acceptio dicitur manducatio. Nec tamen hæc occasione fat erit sacerdoti confidenti unam sine altera speciem sumere: quoniam sacerdos conficiens & consecrans, ipsum summum sacerdotem Jesum Christum repræsentat, qui pro nobis corpus & sanguinem suum in ara crucis obtulit, sicut ipse Christus expressit, dicens (*Luc. 22.*) *Hoc facite in meam commemorationem*. Quid est dicere, hoc facite, nisi, hoc conficite, hoc consecrate? Scio tamen aliquos ex ipsis hæreticis esse qui aptissime negant, imo irrident talem interpretationem, quam dicimus, hoc facite, valere tantum ac si dixisset, consecrate. Nam quidam Joannes Rivius Atthendorienensis in quadam epistola de communionem sub utraque specie, hæc interpretationem irridet, sic inquit: Nam quem apud Evangelistam legatur, *tuto pietate non poterit, hoc facite, pro sacrificio, accipi*. Nam hæc plane Græcæ vox interpretationem respuit. Hæc ille. Non erit opus ut veram litterarum interpretationem agnosceremus, litteram Græcam citare, quæ nihil prorsus hæc in parte à latina dissentit, neque interpretationem nostram (ut Joannes Rivius ait) magis quam Latina littera respuit. Non enim fumus tam rudes aut Latini sermonis, vel Græci tam ignari, ut putemus hoc verbum facio aut hoc verbum Græcam *piō* illi respondens, significare ex sua institutione idem quod consecrare, aut sacrificare. Verum est hoc ita se habet: tamen quia solemne est, & apud doctissimos viros sæpe usurpatum, ut nomen aut verbum generale accommodetur ad particulares illius species, hinc venit ut sæpe illius significatio varietur, juxta varietatem particularis materię de qua fit sermo. Hoc autem verbum, facio, aut Græcum illi respondens, videlicet *piō* generale verbum est, ad omnem efficientiæ modum explicandum. Nam qui legit, aut scribit, aut pingit, aut cantat, aut bibit, aut saltat, aliquid facere dicitur. Proinde si quis uno saltu transiret aquæ torrentem, & postea diceret alijs: *Facite vos hoc, nullus negabit per illa verba illum præcipere alijs, ut similes transirent torrentem*. Si quis etiam pictor peritus coram discipulis pingens, diceret postea discipulis suis: *Facite hoc, omnes audientes intelligerent magistrum, præcepisse discipulis, ut aliud simile pingerent*. Et tamen hoc verbum facere, nec pingere, nec saltare significat ex sua propria & adæquata significatione, quamvis omnia illa signo quodam generali significet. Ad eundem prorsus modum accipienda sunt verba Christi, quum ait: *Hoc facite in meam commemorationem*. Illis enim verbis præcepit Apostolis, ut quod illum fecisse viderant, ipsi postmodum facerent. At Christus panem in manus suas acceperat, benedixerat, consecraverat, consecrarumque eidem Apostolis distribuatur. Dicens ergo Apostolis: *Hoc facite*, præcepit illis, ut panem accipientes similes benedicerent & consecrarent. Non est ergo absurda (ut Joannes Rivius ait) sed germana litterarum interpretatio, quum illa verba Christi: *Hoc facite, per ista verba, consecrate, sacrificare explicamus*. Illis namque verbis potestatem consecrandi illis dedit. Tunc enim à Christo ordinati sunt sacerdotes, eis adjuncte, ut in sua passionis commemorationem hoc facerent. Quod expressius dixit Paulus: (*1. Cor. 11.*) *Hic calix novum testamentum in meo sanguine*. *Hoc facite quotiescumque biberitis, in meam commemorationem*. Si facere hic pro consecrare ponitur, quod ad solos sacerdotes (ut alias differemus) spectat: constat solis sacerdotibus dictum esse, ut quotiescum-

que bibunt, in sui commemorationem faciant. Cujus autem rei esset futura commemoratio, verba subjuncta manifestant. *Quotiescumque enim (inquit) manducabitis panem hunc, & calicem biberitis, mortem domini annuntiabitis donec veniat*. Memoriam ergo dominicæ mortis sacerdos in altari agit, non autem ille qui à sacerdote recipit: quapropter sacerdos hæc lege devinctus est, ut quotiescumque celebrat, nec panem sine vino consecret, nec unam speciem sine altera sumat: quoniam est sub qualibet specie totus integer Christus lateat, non tamen qualibet specie totum Christum significat aut repræsentat, sed species panis solum carnem significat, species vini solum sanguinem repræsentat, eujusque solius memoriam gerit. Quo fit, ut si solum panem consecraret, aut solum panem consecratum sumeret, solius oblationis memoriam faceret quo Christus obtulit suum corpus, nulla autem tunc memoria fieret sanguinis effusi, atque pro nobis à Christo oblato, quod species panis est sanguinem continet, non tamen sanguinem repræsentat, aut ejus memoriam facit. Ad hanc eundem modum si solum vinum consecraretur, aut illud consecratum solum sumeretur, solius sanguinis oblati atque effusi, & non corporis memoria fieret. At cum sacerdotes consecrantes, in memoriam dominicæ mortis quam pro nobis tulit, consecrare teneantur, colligunt inde, ut sub utraque specie id facere obligentur, quam neutra absque altera perfectam Christi oblationem repræsentet: quod Christus innuit, cum post panis & vini consecrationem dixit: (*Luc. 22.*) *Hoc facite in meam commemorationem*. Quidnam est hoc quod facti sunt in tuam commemorationem: Hoc, inquam, totum quod ego proxime coram vobis feci. Verum cum recipienti de manu alterius consecrantis, nihil tale præcipiatur ut in memoriam dominicæ oblationis sumat, nunquam is qui de manu alterius sumit, sive laicus ille sit, sive sacerdos, tenetur in eandem memoriam sic sumere, ut unam sine altera non sumat. Illi enim simul non agunt aliquid circa sacramentum, atque ideo eis non dictum est: *Hoc facite in meam commemorationem*. Neque eis etiam dicitur: *Bibite ex eo omnes*, sed solum his quibus dabatur, nempe Apostolis, qui omnium futurorum sacerdotum personæ gerebant, quibus in Apostolis hoc sacramentum in memoriam Christi conficere præcipiebatur. His ergo solis dicitur: *Bibite ex eo omnes*. Nisi forte dicatur illa verba ad omnes Christianos esse referenda, omnesque Christianos (ut Lutherus ait) esse sacerdotes. Verum de his alias longius disputabimus. Quod vero ex hoc colligitur Eucharistiam esse sumendam sub utraque specie quod Christus sub utraque specie discipulis suis illam dedit, inapte quidem colligunt. Nam si ex omnibus Christi factis in hoc sacramento (omittit alia ejus facta) esset sumendum argumentum ad sic necessariam faciendam: Græci consistentes in fermentato, licite non conficerent, quum ut superius sub hoc titulo ostendimus, Christus in azymo consecravit: eos tamen licite sic posse conficere diximus. Rursus, si omnia quæ Christus in cæna sua peregit, cum corpus suum & sanguinem sub speciebus panis, & vini Apostolis suis dedit, essent nunc necessario à sacerdotibus facienda, quando Eucharistiam alijs administrant, oporteret etiam necessario pedes aliorum lavare ante hæc Eucharistiæ distributionem. Nam Christus ipse, ut ex evangelio constat, prius discipulorum pedes lavit, quam corpus suum & sanguinem discipulis traderet. Nec solum lavit, sed

illis, ut similiter in posterum facerent, expressum mandatum dedit, sic inquit: (*Joann. 13.*) *Si ego magister & dominus lavi pedes vestros, & vos debetis alteri alterius lavare pedes*. Exemplum enim dedit vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis. Hoc autem Christi mandatum, secundum faciem litteræ, non minus cogit, quam hæc verba domini: *Bibite ex eo omnes*. Verum catholica Ecclesia non utitur hac ablatione pedum, quamvis olim illam habuerit in usu, ut constat ex antiquis Doctoribus, præsertim ex Cypriano, & Augustino. Quare autem hæc consuetudo prorsus inolevit, declarat beatus Augustinus, epistola 119. quæ est ad Januarium de ritibus Ecclesiæ cap. 18. sic inquit: „De lavandis vero pedibus cum dominus hoc propter formam huc militatis, propter quam docendam venerat, commendavit, sicut ipse consequenter exposuit, quantum est quoniam tempore potissimum res tanta etiam facta doceretur, & illud tempus occurreret, quo ipsa commendatio religiosius inhiæret. Sed ne ad ipsum sacramentum Baptismi videretur pertinere, multi hoc in consuetudinem recipere noluerunt: nonnulli etiam de consuetudine auferre non dubitaverunt.“ Hæc Augustinus, qui satis aperte docet talem pedum ablationem ideo fuisse rejectam, ne putaretur eam esse baptismationem. Existimavit enim Ecclesia multo melius esse illam externam cæremotiam omittere, quam pertinaciam illius retentione tam pessimi erroris dare occasionem. Præterea, si ad imitationem Christi essent omnia in hoc sacramento necessaria peragenda, non liceret jejuniis stomacho recipere Eucharistiam, quam Christus discipulis suis non jejunis, sed cænat, corpus suum dedit. Hoc autem, quod Christus tunc fecit: quoniam tempore sequenti aliquandiu servatum fuerit, ut ex priori Pauli ad Corinthios epistola constat: postea tamen rejectum est, non ex sola consuetudine, sed ex præcepto sextæ generalis synodi canonis 39. Hanc eandem Ecclesiæ sanctionem laudat beatus Augustinus, & graviter reprehendit eos, qui hæc Ecclesiæ sanctionem arguant, sic dicens in epistola ad Januarium quæ est 118. cap. 6. „Illud magis movere potuit homines, utrum jam recessit die illa: vel offerrent, vel sumerent Eucharistiam, quod in Evangelio dicitur. Cum autem illi manducarent, accepit Jesus panem & benedixit: (*Matt. 26.*) cum etiam superius dixisset: *Cum sero factum esset recumbat cum duodecim, & manducantibus eis, dixit: Quoniam unus ex vobis me tradet*. Postea enim tradidit sacramentum: Et liquido apparet, quando primum acceperunt discipuli corpus & sanguinem domini, non eos accepisse jejunos. Numquid tamen propterea calumniantur dum est univèrsæ Ecclesiæ, quod à jejuniis semper accipitur? Et hoc enim placuit spiritui sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani ipsi dominicum corpus intraret, quam exteri cibi. Nam ideo per univèrsam orbem mos iste servatur. Neque enim quia post cibos dedit dominus, propterea pransi aut cænat fratres ad illud sacramentum accipiendum con venire debent, aut faciat faciebant, quos Apostolus arguit & emendat, mensis suis ista miscere. (*1. Cor. 11.*) Namque salvator quo vehementius commendaret mysterium illius altitudinem, ultimum hoc voluit insingere cordibus, & memoriæ discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non præcepit quod deinceps ordine sumeretur, ut Apostolis per quos Ecclesiæ dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam